

PL ISSN 0514-0188
č. indexu 38501

Zivot

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JÚL • ČERVENEC • LIPIEC 1990 (ČÍSLO 384) CENA 1000 ZŁ

Hlasuje predseda Solidarity Lech Wałęsa

ZVOLILI SME SAMOSPRÁVY

Výťazstvom kandidátov Občianskych výborov a Solidarity sa skončili v Poľsku voľby územnej samosprávy. Získali skoro 43 perc. mandátov a spolu so Solidaritou súkromných roľníkov dokonca 48 perc. Voľby mali neočakávané nízku frekvenciu — hlasovalo 11.380.629 voľičov, čiže 42,27 perc., ktorí zvolili 51.987 členov gminných rát. Je zaujímavé, že hned za Občanskymi výbormi sa počtom získaných mandátov — 38 perc. — umiestnili reprezentanti Občianskych skupín a nezdržaní, potom zástupcovia Poľskej ľudovej strany — 6,54 perc. a Demokratickej strany — 1,68 perc. Iné strany (v tom 1 SdRP — 0,28 perc.) nezohrali vo voľbách prakticky žiadnu úlohu. Výsledky voľieb ukázali v celej šírke slabosť iba rodiačeho sa systému politických strán, ktorý Sejm uzákonil len krátko pred voľbami. Zdá sa, že nižšia účasť vo voľbách je prejavom slabšej vieri v program demokracie a význam vlastnej účasti v ňom. Určitý vplyv na to mala i neistá súčasná ekonomická situácia a s tým spojené vedomie, že nové gminné rady — aj keď zvolené demokraticky — nebudú môcť veľa zmeniť. Chýbajú totiž peniaze, kym otázok na vyriešenie sa za roky totalitného režimu nakopilo príliš veľa. Tak či onak voľby priniesli nové skúsenosti pred nadchádzajúcimi, plne demokratickými, parlamentnými voľbami.

STRETNUTIE PREZIDENTOV USA A ZSSR

Významnou politickou udalosťou vo svete bolo posledné sovietsko-americké stretnutie na najvyššej úrovni vo Washingtone. Výsledkom rokovania prezidentov Georgea Busha a Michaila Gorbačova je rad zmlúv týkajúcich sa vzájomných vzťahov, ako aj globálnych otázok odzbrojenia. Je medzi nimi i deklarácia o podpísaní do konca roka zmluvy START o redukcii strategických zbraní, dohoda o likvidácii chemických zbraní, ako aj hospodárske zmluvy: o mnohoročných dodávkach obilia zo Spojených štátov, na ktorých veľmi záleží americkým farmárom a o obchodnej výmene medzi ZSSR a USA, čo je úspechom Gorbačova aj napriek tomu, že ZSSR nedostal k zmluve doložku najvyšších výhod. Tá bude závisieť od zákonného vyriešenia v ZSSR otázky emigrácie sovietskych Židov do Izraela, ktorý ich osídľuje na okupovaných územiach, a nie od pokroku v riešení problému samostatnosti Litvy. Samozrejme, zostali i sporné otázky, napr. či zjednotené Nemecko má byť členom NATO, čo prezident Bush podporuje. Celkovo možno konštatovať, že stretnutie vo Washingtone politicky upevnilo postavenie sovietskeho prezidenta.

V ČÍSLER

Ceši ve Vidni	4
Náboženské procesy v Československu	6-7
Slovenčina v kostoloch...	8-9
Viac aktivity v MS	16-17
Poľnohospodárske otázky	18

**Žiaci
na javisku
str. 12-13**

PRVÉ SLOBODNÉ VOL'BY V ČSFR

Po vyše 40 rokoch komunistického režimu sa v Československu konali prvé slobodné voľby do zákonodarných zborov, ktoré sa skončili presvedčivým víťazstvom Občianskeho fóra a Verejnosti proti hnutiu. Obe hnutia získali: v Snemovni ľudu — 53,15 perc. mandátov v Čechách a 32,54 perc. na Slovensku; v Snemovni národov — 49,96 per. v Čechách a 37,28 perc. na Slovensku. Okrem nich do parlamentu vošli predstavitelia KSC (v oboch snemovniach asi po 13,5 perc. mandátov), Kresťanskodemokratického hnutia a Kresťanskej a demokratickej únie (v SL — 12 perc. a v SN — 11,3 perc.). Hnutia za samosprávnu demokraciu — Spoločnosť pre Moravu a Sliezsko, ako aj Slovenskej národnej strany. Výsledky volieb, ktorých sa zúčastnilo vyše 96 perc. voličov, v praxi znamenajú: Po prvej — veľké upevnenie a formálne legalizovanie hnutia, ktoré spôsobilo v ČSFR radikálne demokratické premeny. Po druhé — zavŕšenie nežnej revolúcie, uzavretie prechodnej etapy, ktorá po nej nastala, a otvorenie novej kapitoly v systéme štátnej moci obdarenej dôverou ľudu. Po tretie — definitívne skoncovanie s monostránskym systémom a začatie výstavby skutočnej parlamentnej demokracie za nového pomeru síl, aký sa vykryštalizoval vo voľbách.

VARŠAVU navštívil známy český spisovateľ, kritik a eseista Josef Škvorecký s manželkou Zdenou Salivarovou, taktiež spisovateľkou, ktorí po roku 1968 museli odísť do exilu. Na stretnutí v Československom kultúnom a informačnom stredisku sa novinári a zájemci o krásnu literatúru oboznámili so životom a dielom tohto vynikajúceho literárneho tvorca a prekladateľa, autora takých kníh ako romány *Zbabělci*, *Konec nylo-nového věku*, *Lvíče*, *Tankový prapor* a ďalšie, napísané ešte pred odchodom do cudziny. Po r. 1968 sa usadil v Toronte v Kanade, kde založil vydavateľstvo *Sixty-Eight-Publishers* a vydal vyše 200 kníh exilových spisovateľov, ale aj českých a slovenských disidentov. Popri vydavaní zároveň písal. Boli to o. i. knihy: *Scherzo Capriccioso*, *Nevesta z Texasu*, *Smutek poručíka Borůvky*, *Ze života exilové společnosti atď.* Prekladal z angloamerických literatúr o. i. E. Hemingwaya, W. Faulknera, H. Jamesa, R. Chandra a iných. Škvorecký je známy ako obratný fabulátor a zručný štýlista. Jeho knihy sa na českom i slovenskom trhu stali vyhľadávanými best-sellermi. Na snímke: manželia Josef Škvorecký a Zdena Salivarová.

OBVODNÁ SCHÔDZA NA ORAVE

V klubovni KSSCaS v Jablonke sa 6. mája toho roku konala obvodného výboru Spoločnosti na Orave. Viedol ju predseda OV Augustín Andrašák, ktorý oboznámil prítomných s aktuálnou situáciou našej organizácie, s problematikou výučovania slovenského jazyka v školách na Orave a úlohou časopisu *Život v krajanskej práci*. Krajan Augustín Andrašák porozprával účastníkom zasadania (žiar, na schôdzku neprišli niektorí predstavitelia oravských mestských skupín) o stretnutí krajanskej delegácie s podpredsedom vlády ČSFR PhDr. Jánom Černogurským, ktoré sa uskutočnilo 12. apríla tohto roku na Veľvyslanectve ČSFR vo Varšave.

Predseda OV predstavil zároveň niektoré problémy oravského obvodu, medziiným to, že ochabla kultúrna činnosť a klesol počet predplatiteľov *Života*. Oravský obvod má asi 1000 členov, preto predsedovia by mali položiť väčší dôraz na príjmanie nových členov, najmä z ra-

dov mládeži. V posledných rokoch klesol aj počet žiakov navštievujúcich hodiny slovenského jazyka. V tomto školskom roku sa materinský jazyk učilo 126 detí z Oravy. Stav žiakov v jednotlivých základných školach: vyzerá nasledovne: Jablonka Matonogi — 7, Oravka — 3, Podvilk č. 2 — 12, Chyžne — 6, Veľká Lipnica č. 4 — 18, Jablonka č. 2 — 43, Malá Lipnica č. 1 — 10, Horná Zubrica č. 2 — 6, Horná Zubrica č. 1 — 15, Dolné Zubrica — 6, lycium v Jablonke — 5. Situácia v školstve je skutočne vážna, preto výbory miestnych skupín musia už teraz podniknúť kroky, aby sa počet žiakov v novom školskom roku podstatne zvýšil.

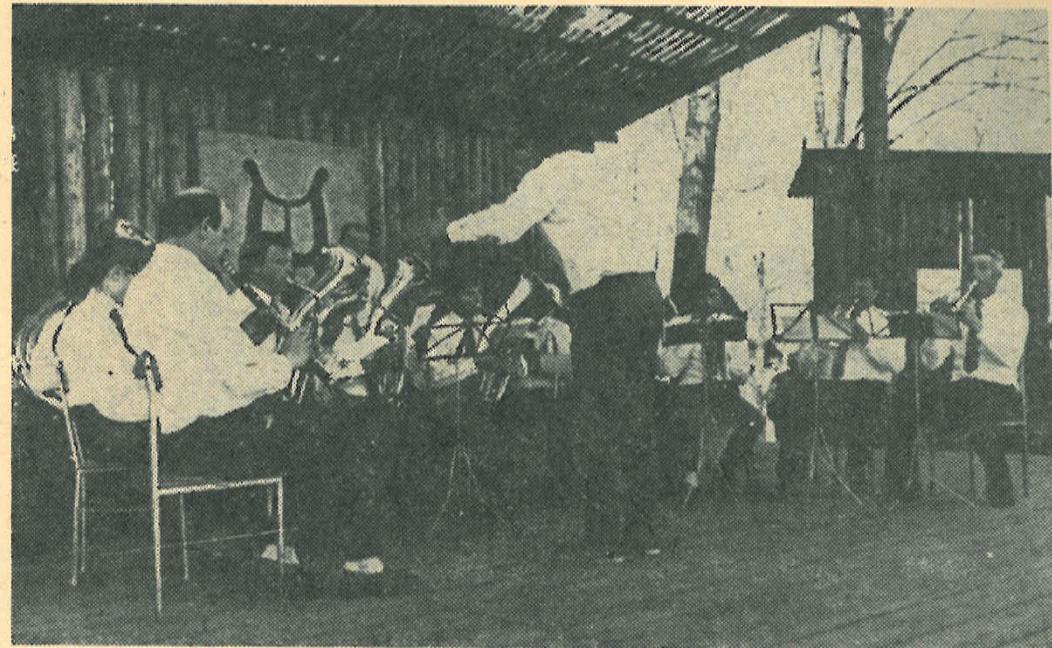
Väčšia pozornosť venovali účastníci zasadania problematike slovenských bohuslužieb v kostoloch. Zdôrazňovali, že oravskí krajania by sa mali za príkladom Novej Belej a Krempách obrátiť na Metropolitnú kúriu v Krakove a rozhodne žiadať zavedenie slovenskej liturgie vo svojich farnostiach.

Na záver schôdzky sa prítomní členovia OV uzhadli, že oravský obvod musí opäť vyvinúť úsilie pre rozšírenie spolupráce s okresom Dolný Kubín aspoň na takú úroveň, akú mala pred rokom 1980.

AMK

Prehliadka dychoviek na Orave

Hrá vifazná krajanská dychovka z Podvylka. Foto: J. Rutkowski

Dychovka Oravanka z Trstenej koncertuje na námestí v Jablonke

6. mája sa v Jablonke kona I. prehliadka dychových orchestrov na Orave, ktorú zorganizovalo Gminné kultúrne stredisko v Jablonke.

Prehliadky sa zúčastnili štyri dychové kapely: z Dolnej Zubri-

ce pod vedením kapelníka Jána Soňavu, z Podvylka pod vedením kapelníka Jána Páleníka (obe kapely pôsobia pri miestnych skupinách našej Spoločnosti), z Hornej Zubrince na čele s kapelníkom Jánom Šwietlakom a z Veľkej Lipnice pod vedením ka-

pelníka Jana Sawinu. Dve posledné dychovky účinkujú pri miestnych hasičských zboroch. Na podujatie Gminné kultúrne stredisko pozvalo i znamenitý dychový orchester Oravanka z Trstenej pod vedením Miroslava D. Rybára, ktorý je známy z viacerých vystúpení v našom krajskom prostredí.

Všetky zúčastnené dychovky sa stretli na námestí v centre Jablonky, od kiaľ pochodom prešli do amfiteátra v Parku 1000-ročia, kde sa konali jednotlivé vystúpenia. Pred začiatom podujatia príležitosťny prejav prednesol riaditeľ Gminného kultúrneho strediska v Jablonke Eugen Mišinec. Dychovky hrali predovšetkým valčíky, polky a pochodové melodie, samozrejme slovenské, poľské a české. Hrali pekne a získali zaslúžený aplauz divákov. Vystúpenia počúvala a hodnotila odborná porota v zložení: kpt. Bernard Król — I dirigent reprezentačného orchestra pochádzajúcich vojsk v Nowom Sączu, kpt. Stefan Žuk — II. dirigent tohto vojenského orchestra a Józef Bartusia — starší inštruktur Vojvodského kultúrneho strediska

v Nowom Sączi. Poznamenajme, že oravská prehliadka bola zároveň kvalifikačnou súťažou na vojvodskú prehliadku dychových orchestrov v Nowom Sączi.

Porota rozhodla, že vojvodskej prehliadky, ktorá sa uskutoční v júni t.r., sa zúčastnia orchestre z Podvylka a Veľkej Lipnice. Všetky súťažiace dychovky obdržali za účasť pekné diplomy, ktoré im odovzdal Antoni Małczak z Vojvodského kultúrneho strediska v Nowom Sączi.

Počas pobytu v Jablonke dychový orchester Oravanka z Trstenej dal znamenitý koncert súťažiacim a početne zhromaždeným divákom, ktorí majstrovskú hru Trstenčanov odmenili dlhotrvajúcim potleskom.

I. prehliadka dychových orchestrov na Orave bola naozaj vydareným podujatím. Verím, že nebolo posledným a bude pokračovať i v budúcich rokoch.

AMK

KREMPACHY

V Obecnom kultúrnem dome v Krempachoch sa 19. mája tohto roku konalo nezvyčajné podujatie. Do obce zavítal súbor Galenika z Belehradu, hlavného mesta Juhoslávie, ktorý na krempašskej scéne predvedol širokú paletu ľudových piesní a tancovor juhoslovanských národov.

Súbor pricestoval do Poľska na pozvanie Gminného kultúrneho strediska v Łopusznej a miestneho folklórneho súboru Łopuńanie, s ktorým nadviazał spoluprácu.

Reprezentačný folklórny súbor Galenika pôsobí už 14 rokov pri Farmaceutickom závode Galeni-

ka v Belehrade. Účinkuje v ňom 300 členov a v svojom programe má zahrnutý folklór celej Juhoslávie. Súbor vystupuje v originálnych ľudových krojoch a predstavuje pôvodné tanče a piesne z rôznych juhoslovanských republík. Účinkujúci sú amatéri, iba choreografia súboru je odborná, profesionálna. Hostia z Juhoslávie vystupovali už v Nemecku, Francúzsku, Grécku, Taliansku a trikrát v Poľsku. Vedúci súboru je Milodrag Vučović a choreografiom Michejlo Mijatović.

Vystúpenie súboru Galenika bolo mimoriadne zaujímavé. Rezké južné tanče, melodické spevy a pekné ľudové kroje (úplne odlišné od našich spišských) sa krempašským deťom veľmi páčili, za čo ich odmienili búrlivými

ováciemi. Mne osobne sa veľmi páčila výborná choreografia a majstrovská hra harmonikára. Veľká škoda, že sa vystúpenie súboru konalo skoro popoludní, keď sa ho dospelí Krempašania, pracujúci v poli, nemohli zúčastiť. Prišli žiať, o veľa príjemných zážitkov.

Na záver sa vzácnym hostom a divákom predstavil detský folklórny súbor pod vedením Márie Petráškovej, ktorý pôsobi len dva mesiace pri miestnom kultúrnom dome. Bolo to jeho prvé verejné vystúpenie, ktoré celkom dobre zvládol.

AMK

PRIPOMÍNAME

Kto nestihol predplatiť Život do konca roka, môže si ho ešte objednať na IV. štvrtok. Stačí poslať peniaze (3000 zł za tri čísla) na adresu redakcie do Varšavy najneskoršie do 1.VIII.1990. Predplatné do cudziny je o 100 perc. drahšie.

Viedeň — budova Štátnej opery postavená v rokoch 1861—1869

Češi ve Vídni

Viedeň byla kdysi největším českým městem. V době, kdy před sloučením okolních vesnic česká metropole čítala jenom asi 120 tisíc obyvatel, žilo už ve Vídni kolem 200 tisíc Čechů.

Viedeň byla magnetem pro všechny etnické skupiny staré monarchie a zejména pro obyvatele blízkých Čech a Moravy. Z tehdy provinční Prahy se sem začali stěhovat malí řemeslníci, dělníci a mladí lidé bez určitého povolání, z českého a moravského venkova pak děvčata, která tu sloužila jako kuchařky a služebné „u panstva“, jak se říkalo.

Jelikož jen málokdo z nich uměl německy a také jinak se cítili nejlépe mezi sebou, začali se usazovat v 10. vídeňském okrese, který byl všeobecně označován za českou čtvrt. Byly zde také v době velké konjunktury a výstavby města rozsáhlé cihelny, v nichž nacházeli práci přistěhovalí Češi bez znalosti řemesla. Brzy tvořili naprostou většinu obecenstva a byli Vídeňáky označováni za „Ciglpem“ (Ziegel-Böhmen). Jiným povolením mnoha českých přistěhovalců bez řemeslné výuky bylo domovnictví v měšťanských činžách, které Videňáci nazývali „hausmástry“ (Hausmeister). Oba pejorativní názvy zůstaly v oběhu až do nedávných časů a byly přiznácným důkazem nadhledu, s jakým se německy mluvící obyvatelé rakouské metropole dívali na své české spoluobčany.

Přitom vídeňským Čechům vděčí za mnoho, co Rakousko ve světě proslavilo. Tak „typický vídeňskou stravu“, za kterou dodnes jezdí turisté z celého světa — knedlíky, liovance, koláče, povidlové taštičky a jiné dobroty — přivezla do Vídne vlastně děvčata z Čech a zejména z Moravy, která zde pracovala jako kuchařky v restauracích a domácnostech. Také čeští řemeslníci byli proslulí svou dobrou prací a dodnes najdete po Vídni desítky, ne-li stovky českých krejčí, kožešníků, obuvníků a truhlářů.

Do první světové války, a částečně ještě po ní, byla ve Vídni hustá síť českého školství, od mateřských a obecných škol přes měšťanky, gymnázia, obchodní a odborné školy. Jen pokud chtěl někdo studovat na české vysoké škole, musel tak učinit v Pra-

ze, Brně či jiném českém nebo moravském univerzitním městě. V té době žila ve Vídni přechodně celá řada příslušníků české inteligence, od poslanců rakouského parlamentu v čele s T.G. Masarykem přes profesory a učitele českých škol až po redaktory českých novin a časopisů.

Přistěhovalci si samozřejmě přiváželi do nového domova své staré instituce a zvyky. Začali zakládat spolky, jichž byli doma členy, a tak dodnes nacházíme ve Vídni sokolské a orelské jednoty i DTJ, Klub českých turistů a pěvecké spolky, kdysi slavný fotbalový klub Slovan Viedeň, jednotu Barák a odnože politických stran sociálních demokratů, lidovců a komunistů. K tomu přišly na vše tipicky rakouské spolky jako Slovenská beseda, Jednota sv. Metoděje, Akademický spolek, jehož členem byl v době svého pobytu ve Vídni i TGM, Česká omladina a hlavně pak České srdece, které po dlouhá desetiletí pořádalo mezi krajany peněžní sbírky na sociální něči a také na výstavbu a údržbu českých Národních domů a jiných objektů.

Velká část těchto organizací vyvíjí svou činnost dodnes, zatím co některé z nich už existují více méně jen na papíre a jiné za-

nikly úplně. Stará česká menšina zestárla, odumřela, za války i po válce se částečně přestěhovala do původních domovů a děti zbylých vídeňských Čechů už se z větší části přizpůsobily jazykové svému okolí, vybraly si za životní partnery rakouské Němce a to jediné, co po nich zbylo, je přes 100 tisíc českých jmen ve vídeňských ulicích na řemenných tabulích. Přijdete-li s nimi do osobního styku, budou vám vyprávět o svém českém dědečkově, který ještě neuměl promluvit německy, ale samy už svůj rodný jazyk neovládají.

Nesmíme ovšem zapomenout na poměrně početnou, i když proti dřívějšku pramalou skupinku těch, kteří si jazyk svých předků uchovali do dnešních dnů, posilají své děti z druhé a třetí generace do jediné dodnes fungující české školy a kteří udržují při životě různé české spolky.

Cinnost spolků však už léta ochabuje. Ještě před několika roky měli krajane velice aktivní ochotnický divadelní kroužek, který se rozpadl po úmrtí dvou vedoucích členů. Podobný je i osud pěveckého kroužku. Kulturní život se pomalu vytrácí.

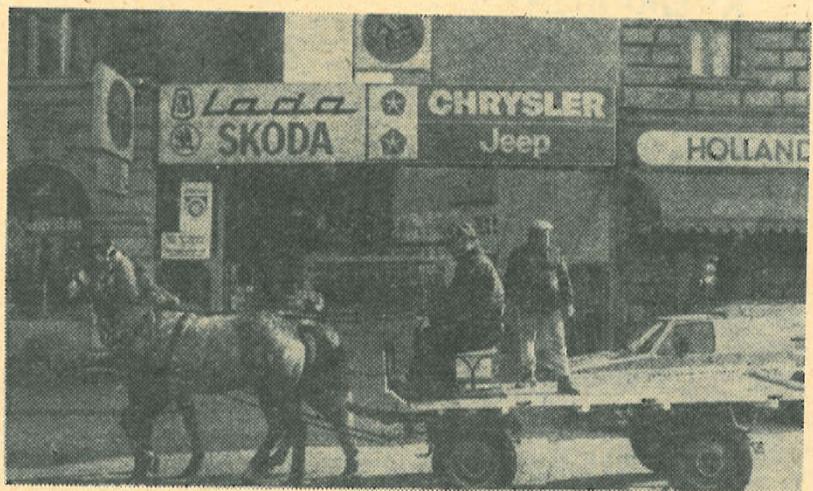
V roce 1948, po únoru onoho neblahého roku, se vídeňská menšina rozštěpila na dvě části. Jedna se hlásila nadále ke komunistickému Československu. Spolky, které k ní patřily, se spojily pod střechovou organizací Sdružení Čechů a Slováků. Patřily k ní i dvě vídeňské sokolské jednoty, které vystoupily z rakouské župy a vysíaly své cvičence na pražské Spartakiady.

Druhá skupina spolků se od komunistického Československa odklonila a sloučila se pod střechovou organizaci Menšinové rady. Hlásí se k demokratickým a humanistickým myšlenkám TGM a slučuje většinu českých spolků ve Vídni. Obě skupiny mají jedinou společnou instituci a tou je česká škola. Jí nak mezi nimi není po celá ta léta žádná spolupráce. Ze sedmi sokolských jednot, které jsou členy Ústřední čs. sokolstva v zahraničí, cvičí pravidelně ještě čtyři. V době zákazu Sokola v Československu pořádalo Ústřední slety v místech se silnou československou menšinou: ve Vídni, Curychu, v Kanadě a letos v létě bude v Paříži. Bude to jistě poslední slet v zahraničí, další už snad budou v Praze.

Dosud byla řeč pouze o dvou skupinách starousedlíků. Ale po roce 1968 k nim přibyla další skupina, která se rozmnожila po Chartě 77 až na dvanáct či patnáct tisíc tzv. nových přistěhovalců. Tato dodnes nejpočetnejší skupina pochopitelně nelnula ke komunistickému Sdružení, zatím co spolky Menšinové rady zase nelnuly k ní. Sokol a česká škola se staly jedinými stýčnými body mezi novými a starými. Noví si založili svůj vlastní Kulturní klub Čechů a Slováků, který pořádal a pořádá přednáškové, diskusní, filmové či hudební večery a tak žila každá ze tří skupin samostatně.

Nyní spad přispěje příklad z nového, demokratického Československa k tomu, aby se všechny spolky sjednotily k novému společnému začátku ve prospěch kdysi největší vídeňské etnické skupiny.

JINDŘICH LION
Květy 1990

Celi tvořili v minulosti podstatnou část obyvatel Vídne. Dnes už český faktor není tak zřetelný.

AUGUSTÍN HORISLAV ŠKULTÉTY

Šuhaj Slovák

Hej, bystrý a smelý
šuhaju, šuhaju!
Povedz nám, kto si ty,
ako fa volajú?

Ja som šuhaj Slovák,
v Tatrách mi deň svitol,
mladosti mojej raj
na Považí skvitol.

Zo slovenských predkov
otec môj, mať moja,
na zdravom korení
od pamäti stoja.

Bratov a rodákov
mám hodných Slovákov,
sestry a vlastenky
mám švárne panenky.

Ostatná rodina
široko po svete,
široko, d'aleko —
čože viacej chcete?

Šuhaj som! a časom
vyrastiem chlapina,
že sa nezahanbí
tá moja rodina!

Práca v prírode
— maľba Agáty
Bandykovej (5. tr.)
z Veľkej Lipnice,
škola č. 4

PETR KŘIČKA

Z onoho břehu

Krásná, kouzelně krásná je země,
hra vln, šum lesů, oblaků let.
A bohatství zvuků a rytmů je ve mně,
můj svět.

Milovaná, tvá duše
proč? marně se bude ptát.
A bude tvé srdce mrtvě a hluše
údery těžkými lkát.

Milovaná, zhýčká, zkonejší jiný
tvé řadro, tvůj radostný klín.
V třyp tichý se rozptýlí s druhými stíny
kdys milý, daleký stín.

I budou zas traviny větrem se chvíti,
noc půjde za dnem a za nocí den.
I budou zas lidé na zemi sníti
života podivný sen.

SLOVNÍK ŽIVOTA (183)

PÍSANIE i (i), Y, (Y) (8)

Bez ohľadu na to, aká spoluľáska predchádza, píšeme vždy i (i) v týchto prípadoch:

i) v osobných koncovkách prítomného času, -im, iš, -í, -me, -íte (-im, -iš, i, -ime, -ite), napr.: robím, robíš, robí, robíme; vábim, vábíš, vábime, vábíte; hovorí, trpí, spí;

j) v prípone rozkaz. spôsobu -i, -ime, -ite, napr.: zavri, zavrime, zavrite; ale umy, umy whole, umyte; vyry, vyryme, vyryte; prikry, prikryme, prikryte — tu je y súčiastkou koreňa:

k) v neurčitkovom kmeni slovies na -í, napr.: robiť-robil, nosiť-nosil, kúriť-kúril a pod.; ale umyť-umy whole (umyje); ryť-ryl (ryje); kryť-kryl (kryje); vyť-vyl (vyje; o psovi) — tu je y súčiastkou koreňa;

l) v slovesných tvaroch na -li (v minulom čase a v podmieňovacom spôsobe), napr.: robili, spievali, hlasovali (chlapi, ženy, dievčatá); stromy padali, deti (by) sa hrávali a pod.

PÓLSKY

SLOVENSKY

ČESKY

najmować
najniżej
najniższy
najpierw
najście
najść

najímať
najnižšie
najnižší
najprv
napadnutie, útok
prekvapíť, napadnúť

najímat
nejnižše
nejnižší
nejprve
napadnuti, utok
překvapit, napadnout

najviac	najváčší	nejvíce
najväčszy	najvyšší	největší
nakarmié	nakŕmiť	nakrmít
nakarminować	nafarbiť (pery)	nabarvit (rty)
nakaz	pričaz	příkaz, rozkaz
nakaz płatniczy	platobný rozkaz	platební rozkaz
nakaz kwaterunkowy	bytový	bytový
nakazany	dekrét	dekret
nakazać	rozkázaný; nutný	rozkázaný; nutný
nakierować	rozkázať	rozkázat
nakláć	nasmerovať	nařídit
naklejać	nakliať	naspílat
nakleić	nalepovať	nalepovat
naklejka	nalepiť	nalepit
nakład	nálepka	nálepka
nakładacz	náklad	náklad
nakładać	nakladač	nakladač
nakładać podatek	nakladať	nakladat
nałożyć	uvaľovať daň	uvalovat daň
nakładac	naložiť	naložit
nakładka	nakladateľ	nakladatel
nakłamać	spojka, latka	spojka, laťka
naklonić	naluhat	nalhat
nakłopotać się	nakloniť, prinutíť	naklonit, přinutit
nejprve	nastarat sa	nastarat se
napadnuti, utok	nahádat sa	nahádat se
překvapit, napadnout	napichnutie	napichnutí
	napichovať	nabodávat

JÁN ČARNOGURSKÝ — prvý podpredseda vlády Slovenskej republiky, narodil sa 1. I. 1944 v Bratislave. Syn známeho dejateľa Pavla Čarnogurského z Veľkej Frankovej. Vyštudoval právo na Karlovej univerzite v Prahe v r. 1969. Doktorát práv získal na Univerzite Komenského v Bratislave v r. 1971. V rokoch 1970—1981 pracoval ako advokát v Bratislave, pričom sa stal známym zástupcom náboženských aktivistov a politických disidentov. V r. 1981 bol pre obhajobu v politickom procese vylúčený z advokácie. V auguste 1989 bol zatknutý a obvinený z podvračania republiky. Prepustený po vypuknutí nežnej revolúcie v novembri 1989, stal sa vo federálnej vláde národného porozumenia prvým podpredsedom, kde zodpovedal za legislatívnu a istý čas spoluodpovedal aj za riadenie Federálneho ministerstva vnútra. Je predsedom Kresťanskodemokratického hnutia.

JÁN ČARNOGURSKÝ

Náboženské procesy

OBDOBIE 1948–1968

Po februári 1948 katolícka cirkev bola hlavným oponentom komunistov. Režim ju začal postupne zatláčať rôznorodými opatreniami — prerušením diplomatických stykov s Vatikánom, vydaním cirkevných zákonov, organizovaním režimistickej Katolicej akcie obsadením kláštorov. Jedným z vrcholov proticirkevných opatrení bolo zatkutie a súd s biskupmi Jánom Vojtašákom (nar. 1877) zo Spišskej Kapituly, Michalom Buzalkom (nar. 1885), svätyiacim biskupom z Bratislavu a gréckokatolíckym biskupom Pavlom Gojdíčom (nar. 1888) z Prešova.

Výber biskupov neboli náhodný. Všetci traja predstavovali tvrdé jadro slovenského biskupského zboru a neboli predpoklad, že by dobrovoľne ustúpili nátlaku komunistov. Naopak, ich odsúdenie mohlo zmäkkieť a demoralizovať ostatných biskupov a primáť ich k povolenosti voči režimu.

Cesta k súdu postupovala vo fázach. Štát najskôr dosadil na všetky biskupstvá takzvaných zmocnenec. Zmocnenec kontroloval celý chod biskupstva, návštěvníkov biskupa aj prichádzajúcu a odchádzajúcu poštu. Nasledovala izolácia biskupov v ich rezidenciach a v septembri 1950 Vojtašáka, Buzalku a Gojdíča zatkli. Vyšetrovali ich v Ruzyni s použitím všetkých vtedajších metód: prerušovaný spánok, celodenné chodenie v cele, zima, viacdenný križový výsluch, bitka, nedostatočná strava. U biskupov po šesdesiatke, respektive u Vojtašáka po sedemdesiatke tieto metódy nakoniec viedli k priznaniu.

Obžaloba z 2. januára 1951 sa podobala skôr politickému traktátu než k právnemu aktu. Neobsahuje žiadom konkrétny skutok, ktorý by obžalovaným kládla za vinu, ale obžalúva ich celoživotnú a spoločenskú činnosť, ktorú charakteristicky dokladá propagandisticky zneužívajúcimi okolnostami. Tak napríklad o Vojtašákovi sa v nej píše, že banka spišského biskupstva brala z pôžičiek rovnaké úroky ako iné banky, viedla exekúcie proti dížnikom, ktorí dobrovoľne nezaplatili svoj dlh, v roku 1944 dal povolenie, aby veriaci aj v nedeľu pracovali na opevňovacích prácach, suspendoval kaplana v Rabči na Orave, pretože kandidoval za poslanca do Národného zhromaždenia vo voľbách v máji 1948 a podobne. O Buzalkovi sa v obžalobe píše, že v decembri 1938 pri voľbách do Slovenského snemu povzbudzoval veriacich, aby hlasovali za jednotného kandidátu HSES, v roku 1941 bol vymenovaný za vojenského vikára slovenskej armády, udržiaval priateľské styky s nemeckým vyslancom v Bratislave Ludinom, po februári 1948 veriaci bud zavádzal tvrdzením, že kardinál Mindszenty bol v Maďarsku odsúdený nevinne; Buzalka bol — podľa obžaloby — význačným agentom vatikánskej špiónskej služby na území republiky. O Gojdíčovi sa v obžalobe píše, že v roku 1944 vyzval svojich podriadených gréckokatolíckych knázov a veriacich, aby podporovali utečencov pred Sovietskou armádou z Ukrajiny, v roku 1942 nadviazał styky s agentom Vatikánu dr. Kolakovcom, podporoval benderovcov pri prechode cez územie ČSR, po februári 1948 nút-

til svojich podriadených farárov čítať v kostoloch ilegálne štvavé pastierske listy, v roku 1949 určil si pre prípad svojho zaistenia päť ilegálnych zástupcov.

Obžalobu podal prokurátor Ján Feješ. Štátny súd v Bratislave vec pojednával v dňoch 10. až 15. januára 1951. Predsedom senátu bol Karol Bedrna, súdcami z povolania Václav Hamák a Pavel Korbuly, súdcami z ľudu Matej Zupanič a Štefan Borš. Súd vzhode s obžalobou kvalifikoval činy obžalovaných ako úklady proti republike, vojenskú zradu, velezradu a vyzvedačstvo. Sedemdesiatdvočarému Vojtašákovi uložil trest 24 rokov odňatia slobody, Buzalkovi a Gojdíčovi doživotie.

Vojtašákovi a Buzalkovi „prerušili“ trest v júni 1956, ale mali prikázaný pobyt v Charitnom dome v Děčíne. Najmä za biskupom Vojtašákom prichádzali množstvá návštěvníkov zo Slovenska a to bolo pravdepodobne príčinou, že Vojtašáka v apríli 1958 vrátili do väzenia. Po ďalších piatich rokoch na individuálnu amnestiu ho prepustili z väzenia, ale nesmel bývať na Slovensku. Umiestnili ho v Charitnom dome v Senohradoch pri Prahe, kde v auguste 1965 zomrel.

Buzalka tiež až do smrti sa nesme vrátiť na Slovensko. Gojdíč zomrel vo väznici v Leopoldove v júli 1960.

Odsúdenie biskupov Vojtašáka, Buzalku a Gojdíča polarizovalo ďalší vývoj katolíckej cirkevnej hierarchie. V oficiálном biskupskom zbere udávajú naďalej tón kompromisného biskupu Jozef Cársky, Ambróz Lazík a neskôr Jozef Feranec. Odsúdenie biskupov bolo však bezprostredným podnetom na vysvätenie tajného biskupa Pavla Hnilicu, po ktorom nasledovali ďalší tajní biskupi ako predstavitelia takzvanej tajnej cirkvi. V tejnej cirkvi vidí režim svojho hlavného oponenta.

V tejto situácii na odporúčanie jezuitu P. Marku rozňavský biskup Róbert Pobožný tajne vysvätil za biskupa Pavla Hnilicu v januári 1951. Hnilica začal ihneď účinkovať ako biskup, medzi inými vysvätil knázov aj pre iné rehole. Jeho činnosť neunikla policii, ktorá na neho vydala zatykač. Hnilica v auguste 1951 tajne unikol do zahraničia, ale pred odchodom vysvätil za biskupa P. Jána Chryzostoma Korca. Po skúsenostach s rýchlym odhalením Hnilicu, Korec si dal podmienku, že dva roky nebude svätiť knázov a výčká svoje potvrdenie Rímom. Potvrdenie jeho biskupstva z Ríma čoskoro prišlo a na naliehanie knázov Korec začal biskupské pôsobenie skôr, než uplynuli dva roky.

V roku 1955 polícia zatkla P. Marku a pravdepodobne v tej súvislosti sa prezradilo biskupské svätenie Jána Ch. Korca. Policia ho však nezatýkala, azda chcela pozorovať jeho činnosť. Korec po celý čas pracoval ako robotník alebo laborant.

Korca a ďalších štyroch jezuitov zatkli až začiatkom roku 1960. Jána Ch. Korca (nar. 1924) obvinili, že sa dal v roku 1951 tajne vysvätiť za knáza a v tom istom roku aj za biskupa. Ako tajný biskup vysvätil v Bratislave viacerých bohoslovov tajne za knázov a na tajných schôdzkach usmerňoval príslušníkov rehole jezuitov v ich prípravách na zvrat Rudovodemokratického zriaďenia, v štúdiu filozofie a teológie, v dodržiavaní rehoľných zásad, čím ich viedol k nepriateľstvu k Rudovodemokratickému štátnemu zriaďeniu v ČSR, a to všetko s tým cieľom, aby prostredníctvom tejto vatikánskej siete sa na Slovensku vykonávala rovzravná činnosť smerujúca proti budovaniu socialistickej, resp. komunistickej spoločnosti, proti marxisticko-leninskému učeniu a materialistickej ideologickej.

Další obvinení jezuiti Karol Ďurček (nar. 1925), Rajmund Ondruš (nar. 1929), Ľudovít

Buček (nar. 1925), Emil Krapka (nar. 1927) boli stíhaní, že sa pod vedením Korca vzájomne utvrdzovali a ďalších jezuitov viedli k dodržiavaniu rehoľných zásad, utvrdzovali sa v nepriateľstve voči ľudovodemokratickému zriadeniu v ČSR, tajne študovali teológiu a pripravovali sa pokračovať v činnosti rehole v prípade nimi očakávaného a pripravovaného zvratu ľudovodemokratického zriadenia v ČSR. Účinkovali tiež ako spojky medzi Korcom, Markom a ďalšími jezuitmi a aktivistami „tajnej cirkvi“.

Ján Ch. Korec nepriznal, že je biskupom, ale nepopieral príslušnosť k jezuitskému rádu. Ľudovit Buček dokonca úplne odmietol vypovedať počas vyšetrovania a aj súdu, nepriznal ani svoje meno.

Trestný vec pojednával Krajský súd v Bratislave na tajnom pojednávaní 21. mája 1960. Predsedom senátu bol dr. Ľudovít Polakovič, produktorom dr. Pavol Winter. Ján Ch. Korec súd uznal za vinného z trestného činu velezrady podľa § 78 ods. 2 Trestného zákona z roku 1950, ostatných obžalovaných z trestného činu podvračania republiky podľa § 79 ods. 1 Trestného zákona. Ján Ch. Korec dostal trest 12 rokov, Ďurček a Odrus 3 roky, Buček 4 roky, Krapka 3 a pol roka. Korec vykonával trest do roku 1968, keď bol prepustený na amnestiu.

OBDOBIE 1968–1987

Husákov príslub, že sa nebudú konať politické procesy, sa vzťahoval len na činnosť pred 21. augustom 1968. Nebol to veľkodusný príslub. Činnosť pred 21. augustom spočívala v publicistike a diskusných príspevkoch na verejných zhromaždeniach. Podľa civilizovaných kritérií, aj podľa riadneho výkladu platného práva, to nebola trestná činnosť. Príslub sa nevzťahoval na akúkoľvek opozitnú činnosť proti režimu po podpise moskovského protokolu (26. augusta 1968). Režim neboli obľúbený a dosť ľudí by malo dôvod niečo proti nemu podniknúť. Napriek tomu politicky relevantná opozičná činnosť sa neprejavila a otvorené politické procesy takmer neboli, pretože neboli potrebné. Na vysvetlenie tohto stavu možno uviesť hypotézu pozostávajúcu z troch prvkov:

1. Nebola pragmaticky podložená nádej na úspech opozičnej činnosti. Vo vnútri štátu mal režim poslednú oporu v Strednej skupine vojsk Sovietskej armády, proti ktorej žiadna opozícia nemohla kalkulovať s ničím rovnocenným. V zahraničí sa rozbiehala politika uvoľnenia s tendenciou na uznanie existujúcich veľmocenských sfér.

2. Potlačené obrodné obdobie vystupovalo pod heslom socializmu (s ľudskou tvárou). Ideia socializmu — akéhokoľvek socializmu, vrátane demokratického — sa neukázala naťoko živou, aby ľudia, čo aj jej prívrženci, boli ochotní prinášať za ňu obete.

3. Po dvadsiatich rokoch komunizmu ľudia nepoznali iné usporiadanie spoločnosti než socialistické naťoko, aby boli schopní za také usporiadanie uvedomele bojovať.

Celkom bez politických procesov sa však politika normalizácie neobišla.

nách dochádza ku konfliktom. Za hlavný súčasný konflikt pokladá rozpor medzi náboženstvom a ateizmom, ktorému na politickej rovine zodpovedá rozpor medzi demokraciou a komunizmom. Verí v konečné víťazstvo demokracie. Hnutie vyjadruje svoje náboženské, ale aj spoločenské predstavy v biblických symboloch. V hnutí platí prísná disciplína a vertikálna podriadenosť. Princípy hnutia zahrnuje Moonova kniha Božie princípy, odtiaľ názov tohto trestného prípadu — „Principiálni ľudia“.

V roku 1968 prišla do Bratislavu z Rakúska študovať slovenčinu aktivistka hnutia Ema Steberle, inak pochádzajúca z Jura pri Bratislave. Do roku 1969 získala niekoľko prívržencov na cele s Alžbetou Daniškovou, vtedy študentkou na filozofickej fakulte. V nasledujúcom roku Ema Steberle odchádza napäť do Rakúska; jej úlohu preberá Alžbeta Danišková, hnutie má v tomto období asi 12 stálych členov. Pod vedením Daniškovej sa hnutie ďalej rozrástá. Vytvára sa centrum hnutia v Bratislave v zložení: Alžbeta Danišková, Dorota Šebestová, Ján Gľonda, Anton Uhnák. Hnutie začína vysielat svojich aktivných členov do všetkých krajských miest republiky. Vyslaní členovia sa tam usadia a začínajú získavať prívržencov. Hlavou metódou získavania prívržencov je oslobovanie neznámych a náhodných osôb na ulici a inde. V roku 1973 sa hnutie naťoko rozrástlo, že plánovalo rozšíriť svoje účinkovanie do okolitych socialistických štátov. Vedúci župnej organizácie v Prahe Jozef Vojtek, geológ, bol určený pre ZSSR. Mal už vybavenú stáž na univerzite v Leningrade.

Rozrastajúca sa aktivita hnutia znepokojuje políciu. V septembri 1973 ŠtB začala zatýkať členov hnutia po celej republike. Hlavný proces s vedúcimi kádrami hnutia bol v Bratislave v júni-júli 1974. Senát Krajského súdu v zložení: dr. Darina Tisová (predsedníčka), dr. Július Matečný (sudca z povolania), Vladimír Sekan, Virgil Hornung, Matej Zupančič (sudcovia z Ľudu), za účasti prokurátora dr. Emila Majrhofera uznesli obžalovaných vinnými, že Alžbeta Danišková a Ján Gľonda z podnetu Emy Steberleovej začiatkom roku 1970 spolu s Dorotou Šebestovou a Ing. Antonom Uhnákom vytvorili v Bratislave ilegálnu skupinu „Principiálni ľudia“, ktoréj celom bolo sústavným pôsobením najmä na mladých ľudí v celej ČSSR vykonávať podyratnú činnosť proti vedúcej sile v našej spoločnosti — KSC, a to najmä v oblasti jej politiky, v ideologickej, výchovnej a pedagogickej sfére a docieľi tak postupne zmenu spoločenského a štátneho zriadenia v ČSSR a v ostatných štátoch svetovej socialistickej sústavy, i za cenu III. svetovej vojny. Získaním ďalších prívržencov od roku 1971 až do septembra 1973 sa zorganizovali tak, že zriadili v Bratislave hlavné centrum na cele s Alžbetou Daniškovou, ktorá riadila a usmerňovala činnosť celej organizácie v ČSSR a po celej ČSSR zriadili župy a mestské centrá na cele s jednotlivými obžalovanými ako subjektmi, ktorých úlohou bolo získavať pre toto protimarxistické učenie ďalších prívržencov.

Na pojednávanie mali prístup len najbližší príbuzní obžalovaných. Obžalovaní vo svojich prednesoch obhajovali základné tézy hnutia. Dorota Šebestová a Anton Uhnák v záverečnej reči požiadali súd, aby mohli odpátať trest aj za Alžbetu Daniškovú.

Súd kvalifikoval konanie obžalovaných ako rovračanie republiky podľa § 98 ods. 1 Trestného zákona...

Obžalovaní sa odvolali, senát Najvyššieho súdu SSR v zložení dr. Vojtech Mader (predseda), dr. Jozef Lord a dr. Martin Orla ich odvolanie zamietol.

Dvoch členov hnutia, Jozefa Vojteka a Ladislava Šimeka, ktorí boli práve na vojenčine, odsúdil Vyšší vojenský súd v Tábore na podobnom skutkovom a právnom základe: Vojteka na 5 rokov, Šimeka na 2 a pol ro-

ka. Ďalšie procesy s členmi hnutia prebehli v Českých Budějoviciach, Olomouci, Prahe a Brne. V týchto procesoch však činnosť obžalovaných kvalifikovali ako marenie dozoru nad cirkvami a uložili miernejšie tresty.

Normalizačná politika na Slovensku posieva svoj vzostup aj ústup náboženskými procesmi, pretože v náboženstve a cirkvách vidí svojho dôležitého oponenta. Pravda, tresty aj právna kvalifikácia sú teraz miernejšie ako v minulosti.

Prvými známymi procesmi tohto druhu sú procesy pre marenie dozoru nad cirkvami (§ 178 Trestného zákona) v roku 1971 vo Zvolene proti kaplánom Ambrózovi Kubičovi a Jánovi Ďuricovi a v Žiline proti jezuitovi Gabrielovi Povalovi. V roku 1976 bol prvýkrát odsúdený saleziánsky kňaz Štefan Javoršký v Rožňave za takzvané zneužívanie náboženskej funkcie (§ 101) na dva roky nepodmienečne. V roku 1981 Javorškého opäť odsúdil súd v Spišskej Novej Vsi za údajné obmedzovanie osobnej slobody na dva roky nepodmienečne v procese, ktorý nesie výrazné znaky manipulovanosti. V roku 1987 Javorškého tretiekrt odsúdili, tentokrát v Poprade za marenie dozoru nad cirkvami na 8 mesiacov nepodmienečne. Súd v Prešove odsúdil v roku 1982 P. Oskára Formánku SJ na jeden rok nepodmienečne a Máriu Kožárovú na 6 mesiacov nepodmienečne, oboch za marenie dozoru nad cirkvami. V roku 1980 súd v Rimavskej Sobote odsúdil kňaza Jozefa Labudu a Emíliu Kesegovú na 6 mesiacov, resp. 4 mesiace nepodmienečne za marenie dozoru nad cirkvami. V roku 1981 súd v Žiline znova odsúdil Gabriela Povala za marenie dozoru nad cirkvami na 8 mesiacov nepodmienečne. V tom istom roku obvodný súd v Bratislave odsúdil Güntera Mateja Romfa za ten istý trestný čin na 8 mesiacov nepodmienečne. V januári 1983 obvodný súd v Bratislave a odvolací Mestský súd v Bratislave odsúdil Helenu Gondovú a Františka Novajovského na 8 mesiacov, resp. jeden rok nepodmienečne za prípravu poburovania (§ 100) vlastním náboženskej literatúry. V roku 1983 Okresný súd v Spišskej Novej Vsi odsúdil kňaza Ondreja Filipka na 6 mesiacov nepodmienečne za marenie dozoru nad cirkvami. V marca 1985 obvodný súd v Bratislave odsúdil Alojza Gabaja, Branislava Borovského o Tomáša Konca na 14, 14 a 12 mesiacov nepodmienečne za prípravu poburovania (§ 100) vlastním náboženskej literatúry. V roku 1985 Okresný súd vo Vranove v októbri 1985 odsúdil Jána Juhaščika ml., Rudolfa Sabanoša a Ladislava Rakai za porušovanie predpisov o obchu tovaru v styku s cudzinou (§ 124). Všetkých troch chytili na polských hraniciach, keď chceli preniesť na Slovensko zásielku náboženskej literatúry. V máji 1985 odsúdili v Rožňave kňaza Mateja Németha za prípravu poburovania, ktoré spočívalo vo vlastnení väčšieho množstva náboženskej literatúry. Okresný súd vo Vranove v októbri 1985 odsúdil Jána Juhaščika ml., Rudolfa Sabanoša a Ladislava Rakai za porušovanie predpisov o obchu tovaru v styku s cudzinou na sedem mesiacov nepodmienečne. Juhaščíkovci, Sabanoš a Rakai dopravovali cez sovietske hranice biblie sovietskym kresťanom. V roku 1986 odsúdili v Bratislave Máriu Foltínovú-Kotrisovú na 8 mesiacov nepodmienečne za hanobenie štátu svetovej socialistickej sústavy (§ 104) a poškodzovanie záujmov republiky v zahraničí (§ 112). Mária Foltínová-Kotrisová sa podieľala na slovenskom preklade knihy o atentáte na pápeža Jána Pavla II. V marci 1987 súd v Liptovskom Mikuláši odsúdil dr. Ladislava Hanusa (viď Procesy s Kolákovčíkmi) na jeden rok nepodmienečne za marenie dozoru nad cirkvami.

(Prevzaté z Literárneho Týždenníka č. 15/90, Bratislava)

Slovenčina v kostoloch na Spiši a na Orave (4)

Biskupský
znak biskupa
Dr. Dominika
Kalatu,
rodáka
z Novej Belej

Farníci z Novej Belej a Krempách písali žiadosti vo veci slovenčiny v cirkevnom živote aj hlave katolíckej cirkvi v Poľsku — prímasovi. Z kópií korešpondencie vysvitá, že sa na prímasa Stefana Wyszynského obrátili päť-sesíkrát, na nového prímasa — kardinála Józefa Glempa — zatiaľ len raz. Ide o list z 25. mája 1983, zaslaný v odpise aj kardinálovi Macharskému a biskupovi Kalatovi, v ktorom farníci okrem iného pišu: „Jazyk slovacki istniať tu od založenia naszej wioski (...) až do skończenia II wojny światowej, kiedy to wioski te, wbrew woli ludności, zostały przyłączone do PRL. Władze państowe uznały nasze prawa mniejszości narodowej. (...) A ze strony władz kościelnych?! Czyżby władze Kurii Krakowskiej nie wiedziały, co wyprawiali tu księza w minionych latach?!, że starali się wszystko zniszczyć co słowackie tu było od wieków, a w okresie wprowadzenia nowej liturgii całkowicie go zniszczyli na Spiszu i Orave, oprócz Nowej Bialej i Krempach? A przecież cały świat katolicki chwali Boga w swoim języku narodowym“. Dalej proszą o „przydzielenie nam do naszej parafii księdza wikarego ze znajomością języka słowackiego oraz o zezwolenie wykonywać w tym języku mszę świętą, nieszpory, chrzty, śluby i pogrzeby. (...) Bardzo dobrze wiemy, że tacy księza — ze znajomością języka słowackiego — w Polsce są. Tak jak polscy misjonarze głoszą słowo boże ludom w całym chrześcijańskim świecie w ich językach narodowych, tak i my pragniemy słuchać tegoż słowa bożego w naszym języku macierzystym, tj. słowackim“.

V liste pápežovi Jánovi Pavlovi II. (list nemá dátum, ale z jeho obsahu vysvitá, že bol napísaný v roku 1986) koncipujú prosbu v slovenčine: „Prosíme Vás, aby Jeho Eminencia kardinál Franciszek Macharski nám dal na našu farnosť všetky liturgické obrazy v slovenskom jazyku, ako sme Vás žiadali cez sedem rokov a nakoniec sme boli sklamani. (...) Kúria nám zasa poslala knáza, ktorý nepozná slovenský jazyk, a v susednej poľskej obci Harklova je taký, ktorý má slovenské školy a pochádza z Oravy (...). Predsa na poslednom koncile bolo schválené a dané, aby každý národ mal liturgické ob-

razy vo svojej národnej reči, a nám dali latinskú.“

List Milana Mojš-Kováča, písaný vo Varšave 23. novembra 1988 a adresovaný rodáčovi z východného Slovenska kardinálovi Jozefovi Tomkovi, tretej osobnosti vo Vatikáne, je príkladom intervencie Slováka zo Slovenska v prospech normalizácie na Zamagurí a Hornej Orave. Zacitujme aj z toho listu, koncipovaného na rozbore sŕších historických súvislostí, niekoľko viet. List obsahuje prosbu a súčasne aj konkretný návrh: „Zároveň si Vás dovoľujem upovedomiť na stav u krajanov Slovákov v Zamagurí a Hornej Orave v dnešnom Poľsku, kde treba Vašu pomoc, aby tu boli slovenskí knázi, pripadne formou slovenských rehoľných otcov za sveta, ktorých by ste mohli ako odlúčené čiastky slovenských rehoľí vo svete v týchto 30 obciach použiť.“ Autor vidí priaznivé predpoklady pre také riešenie v stanovisku samého pápeža: „Treba spomenúť, že aj pápež Ján Pavol II. si údajne uvedomil dlh voči týmto našim krajanom na Hornej Orave a Zamagurí“. Ďalej v liste čítame: „Tu treba zaviesť normálne slovenské kázne, nie len spev a slovenské omše. Terajšia situácia je „farizejstvom“ poľského episkopátu voči slovenskej národnosti v Poľsku! napr. zatieranie slovenských nápisov v kostoloch, však?“ Treba práve, aby na tejto našej slovenskej čiastke symbolizovali Poliaci svoju vôľu byť slobodní ale aj dožiťi slobodu. (...) Poľsko by malo urobiť z týchto 30 slovenských obcí výstavnú skriňu vzťahu k inému a k tomu bratskému, ak keď menšiemu národu.“

Pápež Ján Pavol II. pripravil 8. decembra 1988 pri príležitosti 22. svetového dňa mielu — na deň 1. januára 1989 — zvláštne posolstvo pod názvom: „Úcta k menšinám podmienkou mieru“. Hlavné črtu tohto posolstva zhrnul aj náš krajanský časopis (Pozri: „Život“, č. 4/1989, s. 3). Už sám názov posolstva bol príčinou mimoriadneho záujmu našich krajanov, ktorí právom očakávali, že text posolstva bude rozhodujúcim argumentom v ich oprávnených snahach prinavrátenia slovenčiny do spišských a oravských kostolov. Nebolo iste náhodou, že farári spišských a oravských farností nezoznámili far-

níkov z posolstvom počas nedeľných svätyň omší. Niektoré farnosti podali písomné protesty a poslali ich na Metropolitnú kúriu v Krakove. Tak to napríklad urobili farníci z Tribša, ktorí v liste z 8. januára 1989 písali: „My nižej podpísani mestščania wioski Trybsz zwracamy się z prośbą do Kurii Metropolitalnej w Krakowie o pełny tekst przemówienia Ojca św. Jana Pawła II. na dzień Pokoju 1.I.1989 z dnia 8.XII.88, który miał być odczytany we wszystkich kościołach. (...) A jakie konflikty się na to składają prosimy sprawę wyjaśnić i rozpatrzyć na miejscu ewentualnie na piśmie“.

Tentoraz kúria výnimocne poslala odpoveď. V prílohe listu určeného krajanovi Mattoniakovi — z 21. januára 1989 — kúria zaslala žiadany text posolstva a zároveň informovala, že: „nie było polecenia odczytania go w kościołach, a jego duszpasterskie konsekwencje będą realizowane w miarę możliwości.“ Zápisnica z 1. februára 1989 hovorí, že mestný tribšký farár precítil odpoveď kúrie počas svätej omše, odbavovanej 29. januára 1989 o 11. hodine, a potom poznamenal, že: „niektórzy parafiani mają do niego pretensje o to, iż nie czytał w kościele wspomnianego Oregdia papieskiego“. Potom vysvetľoval, že „niektórzy parafiani sę finansowani przez Skupinę Czechów i Słowaków z Krakowa, w związku z czym muszą coś działać, coś robić, żeby się wykazać, muszą więc rozrabiać w kościele.“

V tejto veci zaujal stanovisko ústredný výbor Spoločnosti, ktorý v liste adresovanom metropolitovi Macharskému (7.II.1989) prosil o intervenciu „w sprawie publicznego przeproszenia naszych członków mieszkających w Trybszu oraz sprostowanie nieprawdziwych stwierdzeń.“ Interwencja ústredného výboru zostala bez povšimnutia.

Posledná žiadlosť novobelských farníkov, adresovaná kardinálovi Macharskému, má dátum 2. februára 1989. Žiadajú v nej o prijatie 5-člennej delegácie, slovenského knáza a odbavovanie celej liturgie v slovenčine, „tak jak mają obecnie wszyscy Polacy w naszej parafii. Języka łacińskiego jest dla nas niezrozumiałym i dlaczego nam dany?“ Aj v

tomto liste sa odvolávajú na pápežskú encykliku „Pacem in terris“ a na posolstvo z 8. decembra 1988 „Úcta k menšinám podmienkou mieru“.

27. februára 1989 štvorčlenná delegácia Slovákov bola konečne prijatá v Metropolitnej kúrii v Krakove. V krátkej poznámkе-zápisnici z toho istého dňa čítame o výsledkoch stretnutia: „Ksiądz Kardynał nie wyraża żadnego sprzeciwu wobec wprowadzenia języka słowackiego w liturgii. Będzie się starał, aby się to mogło stać rychło, ku zadowoleniu obu stron.“

Od leta 1989 farníci v Novej Belej a v Krempách majú konečne svätú omšu aj v slovenčine. Poľskí knazi pôsobiaci doteraz v týchto dvoch spišských farnostiach odbavujú celú liturgiu — počas omše určenej Slovákom — po slovensky. V polštine je len kázeň, keďže poľskí knazi, bez zvláštnej jazykovej prípravy — asi nikdy nedosiahnu takú úroveň znalosti slovenčiny, ktorá by im umožnila kázať po slovensky. Nemáme dostatok pramenného materiálu, ktorý by nám ujasnil príčiny tohto ústupku krakovských cirkevných orgánov pre novobelskú a krempašskú farnosť. Nevedno, do akej miery vďaka farníci túto zmenu pápežskému posolstvu a nakoľko iným demokratickým premenám našej súčasnosti.

V ostatných farnostiach na Spiši a Orave nenastali zatiaľ žiadne zmeny. Tu by sme mali pripomínať už citovaný úryvok odporu vede kardinála Wojtylu biskupovi Kalatovi, napísanej 23. októbra 1969. „Žiadanie wprowadzenia całej liturgii słowackiej w jednej parafii jest wyłomem, do którego ze względu na ład duszpasterski trudno dopuścić, gdy parafia ma taką samą strukturę ludnościową jak szereg innych.“ Je to argument, ktorý by sme mali využiť v naš prospech. Prečo je vlastne slovenčina len v dvoch farnostiach? Prečo len tie dve farnosti majú požívať zvláštne výsady, keď — ako nás na to upozornil vtedajší krakovský metropolita — novobelská farnosť má takú štruktúru obyvateľstva ako celý rad iných farností.

Počasné — v chronologickom poradí — dokumentom, obsahujúcim žiadosť vo veci slovenčiny v kostole, je list nedeckých farníkov, poslaný kardinálu Macharskému v roku 1989 (žiaľ, list nemá dátum). Písťci vyjadrujú minimálne žiadosť: zachovanie doterajšieho stavu, lebo vidia, že aj v oblasti kostolného spevu sa rozsah používania slovenčiny nebezpečne zužuje. „Rózne plotki kraja na temat pieśni słowackich w kościele. To nie wolno, ten zakazal, ja nie bede spiewať, a my chcemy wiedzieć prawdę, kto komu zakazuje. Dlaczego nam się likwiduje te parę pieśni słowackich? Zlikwidowano je już całkowicie na mszy świętej dla dzieci, a czy dzieci nie są nasze? Jakie to przypire, jak jeden naród chce wynarodowić drugi naród. (...) My nic innego nie chcemy, tylko to, co mają bracia Polacy w Czechosłowacji. Tam nie tylko pieśni w kościele śpiewają. Tam mają wyłącznie w języku polskim mszę świętą. Albo w Ameryce bracia Polacy mają własne szkoły i kościoły polskie.“

Štvordielny článok o slovenčine v spišských a oravských kostoloch, ktorý práve končíme, bol vlastne prehľadom pramenného materiálu — takmer výlučne korespondencie — zachovaného v súkromnom archíve Andreja Skupína z Novej Belej, a v archive Ústredného výboru Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Krakove. Pre staršie, t.j. medzivojnove obdobie, sme využili niektoré pramene z archívu Metropolitnej kúrie v Krakove. Jediným tlačeným materiáлом boli pastierske listy kardinála Wojtylu, ktoré vyšli tlačou v Ríme v roku 1987 v publikácii pod titulom: Nauczyciel i pasterz. Listy pastierskie-Komunikaty-Zarządzenia 1959—1978.

Uislovali sme sa vyhnúť obvineniu z prehnaného subjektivizmu, preto sme takmer nedávali žaden sŕši komentár. Závery si mô-

žu vyvodíť sami čitatelia. Je optimistické, že žijeme v časoch demokratických premien, v ktorých môžeme otvorené písat o našich problémoch. Ešte prednedávnom by toto krátke rozprávanie o našom úsilí zdômácnenia slovenčiny v kostoloch nemohlo uzrieť božie svetlo v tlačenej podobe. Dúfame, že sa ešte dočkáme lepšieho zaobchádzania so Slovákmi aj v rámci cirkevného života. Vedľa proces demokratických premien by sa mal vzťahovať aj na úseku vzťahu cirkevných orgánov k slovenskej národnostnej menšine, zíjúcej na Spiši a na Orave.

Citované pramene nás jednoznačne presvedčili o tom, že v boji o národné práva nám pomáhal len americkí Slováci. Mali sme sice aj príznaky súčitu a pomoci zo strany jednotlivcov zo Slovenska, ktoré si vieme väziť. Nedostalo sa nám však žiadnej oficiálnej pomoci, aspoň takej, o ktorej písal nedávno prvý generálny konzul ČSR v Katowiciach, dr. Matej András, ktorý 20. marca 1948 spolu s československým veľvyslancem Hejretom navštívil metropolitu Adama Sapiehu a požiadal ho, aby pôsobil pre vytváranie prialských vzťahov medzi mestami Slováki a cirkevnými činitelmi na Orave a Spiši. Povedzme si otvorene, že od päťdesiatych rokov až doposiaľ sme pochani sami sebe. Od čias intervencie dr. Mateja Andráša a veľvyslance ČSR vo Varšave Hejreta sa nám nedostalo zo strany Československej republiky a potom Československej socialistickej republiky žiadnej štátnej ochrany a pomoci. Následky februárového víťazstva sme teda mohli pocítiť — ako zahraniční Slováci — len negatívne.

Na druhej strane naše oprávnené — zásadami prirodzeného, ako aj ľudskejho práva — protesty proti násiliu, páchanému knazmi na živom tele národa, boli cirkevnou vrchnosťou kvalifikované ako neposlušnosť. Je priznačné, že sme nedostali žiadne vysvetlenie, prečo sa v cirkevnom živote nedodržiavali menšinové práva zaručované dvojstrannou zmluvou z 10. marca 1947 a ďalšími medzinárodnými zmluvami medzi Poľskom a Československom. Či len preto, že všetci obyvatelia Spiša a Oravy ovládajú poľštinu? Prečo sa nedodržiavali a doposiaľ nedodržiavajú ani pokyny Svätej stolice, obsiahnuté v encyklike Pacem in terris a v posolstve Úcta k menšinám podmienkou mieru. Niektorí z miestnych farárov dávajú napochytre odpoveď, že my nie sме národnostná menšina. Tak ako keby ktokoľvek mal právo rozhodovať o našom vnútornom presvedčení, kto sme.

Poslušnosť, ktorú nám cirkevná vrchnosť viackrát odporúčala ako účinné remedium na všetky národnostné problémy, sa koniec koncov neosvedčila. Poslušnosť by mala ísť so spravodlivosťou a s dodržiavaním práv národnostných menšíns. Poslušnosť, keď ide o obsah katolíckej viery, o dogmy, a nie o jazyk bohoslužieb. Historia poukazuje, že v časoch rozdelenia Poľska sa Poliaci žijúci pod nadvládou Pruska a Ruska vyznačovali touto národnostnou neposlušnosťou aj v cirkevnom živote, domáhajúc sa národného jazyka v kostole a v škole. Dnes si-túto neposlušnosť všetci veľmi väžia. Váži si ju aj poľská katolická cirkev. Táto neposlušnosť je z historického hľadiska predmetom najvyššej cti. Právom, lebo práve silou protestov a neposlušnosti Poliaci ako národ pretrvali. Je možné, že nebyl protestov, neposlušnosti vo veci formy, už by nebolo ani nás. Už by sme podľahl násilnej polonizácii, ktorú perfektne realizujú predstavitelia poľskej katolíckej cirkvi. Na túto úlohu neposlušnosti a na rôzne jej ocenenia sa často vedomie zabúda. Niekoľky národy zabúdajú na svoje dávne utrpenia, len čo sa dostanú na výslnie národnnej slobody. Z radov pokorených vyrastajú páni nového poriadku, v ktorom je miesto pre nových pokorených, ktorým noví páni vedia účinne nanútiť svoju vôle. Blízkym príkladom je násilná maďarizácia v Uhorsku po rakúsko-uhorskom vyrovnáni v decembri 1867, v ktorom sa maďarské vládnucé triedy dostali spod rakúskej nadvlády. O ešte bližších príkladoch budem mlčať.

Prepotrebná sa zdá byť realizácia jednej mûdréj idey, ktorú vyjadril autor — dnes už tak často nesítovaný — článku pod tituľom: O národnej hrosti Veľkorúsov. Lenin, lebo oňho tu ide, napísal doslova: „Skutočne slobodný môže byť len ten národ, ktorý si vie väziť slobodu iných národov.“ Tú istú myšlienku vyjadril krásne Milan Mojš-Kováč, — ktorého som už citoval v inej súvislosti, — vo svojom dopise kardinálovi Jozefovi Tomkovi: „Táto časť (t.j. Horné Orava a Zamagurie — pozn. J.C.) sa môže stať vzorom, že Poľsko nienlenž žiada národnú slobodu, ale ju aj rešpektuje napr. u našich krajanov-Slovákov v Hornej Orave a Zamaguri!“

A ešte jedna pripomienka. Vynára sa totiž otázka, či nás boj o národný jazyk v kostole je naozaj formou neposlušnosti. Z právneho hľadiska môžeme povedať, že sme boli poslušní normám medzinárodného práva, ktoré nám zaručuje menšinové práva. Tie, ktorých realizácie sme sa dožadovali a naďalej sa dožadujeme. Boli sme taktiež poslušní smerniciam obsiahnutým v dvoch pápežských encyklikách, ktorých autormi boli Ján XXIII. a Ján Pavol II. Neposlušní sme boli, a azda aj ostaneme, voči násiliu. Nie sme národom otrokov. Nemôžeme dopustiť, aby sa naplnili slová Ludovita Stúra: „Utláčajú nás, a ani brániť sa nemôžeme.“

Naše protesty poukázali na veľký rozdiel medzi skutočným postavením Poliakov v Československu, ktorí môžu píne rozvíjať svoj jazyk a kultúru a našim postavením v Poľsku, kde sa dožadovanie slovenčiny v bohoslužbách považuje za neposlušnosť a šírenie nepokojov. Žiaľ, nikto nám nechce pomôcť, aby sa zásada reciprocity, doslova vyjadrená v poľsko-československých zmluvách, konečne realizovala aj na poľskej strane. Aby nebola len archivným svedectvom dobrých želaní krajín, ktoré ich uzavreli.

Po viacročnom korespondovaní, rozhovoroch delegátov novobelských a krempašských Slovákov s predstaviteľmi cirkevného mocí, rokovaniach slovenských knazov s prímasom Wyszyńskym, stretnutiach poľských a slovenských predstaviteľov u pápeža, získali verejne týchto dvoch spišských obcí určité výsady v oblasti slovenského jazyka v cirkevnom živote. Aj keď v porovnaní so situáciou v ostatných spišských obciach sú vymoženosti Novej Belej a Krempáčov vcelku markantné, z národného hľadiska neuspokojujú a nezabezpečujú podstatné národné požiadavky slovenského obyvateľstva, ktoré nadálej nemá slovenských knazov (resp. knazov dokonale ovládajúcich slovenčinu).

Fakty, ktoré sme uviedli, nás jednoznačne presvedčujú o tom, že sa situácia slovenskej menšiny — skúmaná v cirkevných súvislostach — v porovnaní z medzivojnovým obdobím nielenže nelezpila, ale podstatne zhorešila. Je to paradoxne najmä preto, že sa politické vzťahy medzi Poľskom a Československom — neutešené v medzivojnovom období — podstatne zlepšili v dôsledku uzavretia Zmluvy o prialstve a vzájomnej pomoci z 10. marca 1947 a navyše, že ide o pomery v demokratickom štáte, ktorý by mal — aj z hľadiska štátnejprávnej ideológie — realizovať, progresívnejší a demokratickejší prístup k menšinám ako burzoázne Poľsko.

Celkovo by sme mohli konštatovať, že katolická cirkev v Poľsku uskutočňuje voči Slovákom zo Spiša a Oravy od roku 1945 a najmä od šesťdesiatych rokov, politiku národnnej polonizácie cirkevného života. Výdobytky dvoch spišských farností si vyžiadali celé roky boja. V kostoloch na Orave a v niektorých farnostiach na Spiši slovenčina už neexistuje. V niekoľkých spišských kostoloch sa prieskum používania slovenčiny obmedzil na 2—3 slovenské piesne na jednej neďalej omši. Tlak poľských farárov na miestne slovenské obyvateľstvo sa zintenzívňuje. Zdá sa, že aj toto malé status quo sa dá v budúcnosti len ľahko udržať. Poľský klérus, žiaľ, nadálej reprezentuje voči slovenskej menšine krajne nacionalistické stanovisko.

Karel Poláček

Bylo nás pět (8)

A bylo porád krásnější, všechno se zelenalo, kvetly třešně a když študenti hráli v hospodě pilijár, tak si svlékali kabát. A jednou vám, bylo to hnedle k polednímu, chodil pan Dušánek, co je na obci po městě a měl pod paždí plakáty, jakož i hrnek s mazem a štětku. Zastavoval se před každým nárožím a my, hoši, co spolu mluvíme jsme chodili za ním, jelikož jsme byli žádostiví, co to bude. Bejval Antonín byl ze všech nejžádostivější a ptal se: „Pane Dušánek, co to bude?“ a pan Dušánek odvětil: „Kuš a jdi domů, maminka ti bude hledat blechy“ a i jináč mluvil dost sprostě, protože mu vítr bral plakáty.

A když nalepil jeden plakát, tak to byl ohromně velký plakát, plný obrázků a my jsme četli:

Pozor! — Jen několik dní!
Grand-cirkus Rudolfi!
Světová senzace!

Potom tam bylo napsáno tiskacími písmenami, že Grand-cirkus Rudolfi veškerému zdejšímu P.T. obecenstvu na vědomost dává, že je ten největší cirkus na světě, jelikož má zaručené nejvybranější program, který zcela uspokojuje všechny znalce.

Grand-cirkus Rudolfi konal svá představení před všemi císaři a králi, jakož i prezidenty a ministry a všude sklidil uznání a pochvalu od vysokého panstva, jakož i šlechticů, ano i starostů obcí.

A ještě tam bylo napsáno, že P.T. obecenstvo uvidí krále pouště, obrovského lva nubíjského, jehož příšerný řev zahání domorodcům spánek. Každý se může obdivovat cvičenému tygru bengálskému, postrahu džungle, strašlivému hadovi, jménem krajtě tygrovité, která živě králiky, jakož i jiné živočichy, hltá, o čemž se každý přesvědčit může.

Milovníkům krkočomných výjevů naskytá se vzácná příležitost uvidět světoznámou akrobatickou skupinu bratří Abaldini, kteří za svoje pravděpodobné výkony byli odměněni zlatou medailí na světové výstavě v San Franciscu.

Program jest obohacem o řecko-římské zápasys ve volném stylu. Muž s maskou, mistr světa a všech kolonií, vyzve místní občany do ringu a ten, kdo by ho porazil, bude odměněn čestnou cenou.

Světová krasojezdyně Miss Arabella přivede ukázky svého umění, kterým oslnila obecenstvo ve všech světadílech. Po prvé v Čechách. Jedinečná příležitost.

Indický slon Jumbo. Skupina cvičených spů, mláčkové obecenstva.

Sám majitel cirkusu Signore Rudolfi se bude produkovat na čistokrevné klisně Kismet.

V přestávkách mezi jednotlivými čísly budou P.T. obecenstvo obveslovať výstředníci Pif a Paf svými podařenými šprýmy.

Na konci bylo napsáno, že školní dítka a vojníci platí polovic.

A my jsme porád chodili za panem Dušánkem, aby sme viděli všechny plakáty a cizokrajná zvířata, co na nich byla vymalovaná, i šašky a krasojezdyně i slona, žirafu, lva a jiné živočichy, pročež jsem přišel pozdě k oběhu a tatinek pravil, že se na milostpána nebudou čekat, až se mu uráčí.

Já jsem na ta slova nic neřekl, ale jednou jsem polévku s kapáním, ačkoli ji nerad a

koukal jsem se velice ctnostně. Když jsem dojedl oběd, tak jsem pravil silným hlasem: „Díky Tobě, Bože, za ty dary“ a tatinek se podíval na maminku a maminka se se podívala na tatinka a chvílkou se na sebe koukali.

Po obědě jsem choval Mančinku a zpíval jsem ji „Nikdy se nevrátí pohádka mláď“ a zpíval jsem tak dlouho, až maminka pravila, ať toho nechám a skočím tatínkovi pro noviny. Docela nic jsem neodmlouval a běžel jsem velice rychle.

Odpoledne přišel Řada Kemlink a pravil: ať s ním jdu, jelikož všichni hoši čekají. Odpověděl jsem mu silným hlasem, aby to tatinek slyšel až v krámcu, že nikam nepůjdou, jelikož si musím opakovat zlomky, abych uměl.

V úvodu ani trošku jsem se neprchal s Rampepurdou ačkoli ona sama začinala. Ale pravil jsem ji jemným hlasem: „Milá Kristýno, nech mne být, já tě taky nechám.“

Sám od sebe jsem cvičil na housle a zkoušel jsem nátryl a dvojhmaty, snažil jsem se hrát, aby to nevrzalo a tatinek to slyšel v krámcu a bručel si spokojeně.

Cas od času jsem chodil do kvelbu a zdral jsem zákazníky silným hlasem, až mne jedna selka pochválila, že jsem dobré vedený. Tatínkovi se to líbilo, pročež jsem dával počestnost čím dál, tím silnějším hlasem, až tatinek pravil, že nemusím tak děsně řvát. Taky jsem pomáhal v krámcu a jeden pán pravil: „Takový špunt, za pultem ho není vidět a už se má k světu.“

Ve škole jsem seděl rovně, ani trošku jsem se nevrátil a měl jsem ruce na lavici. Dával jsem bedlivě pozor a pořád jsem se hlásil. Mluvil jsem s Pátem Karlem laskavě a Čeněkem Jirsákem slyšel a příšerně se šklebil, jakže jsem šplhou. A Zilvar pravil, že se mnou nic neni a já jsem pravil, že už s ním nebudu chodit, jelikož jsou na něho samé stížnosti.

Chodil jsem pomalu a spravedlivě, koukal jsem se ctnostně, jelikož jsem chtěl být neobyčejně hodný a ze všech nejehodnější. Každého večera jsem zpytoval své svědomí, jestli jsem už nejehodnější a porád se mi zdálo, že ještě nejsem nejehodnější a že se musím ještě velice cvičit v hodnosti. A když jsem potkal paní Soumarovou, tak jsem zařval „rukou libám“ takovým strašným hlasem, že se všichni obraceli.

Jednou tatinek pil kafe a když dopil kafe, tak postavil hrnek na své místo a pravil: „Matko, ten nás Péta se mně nechce líbit. Není nějak marodný, že ho není slyšet?“

Maminka odvětila: „Že by mu něco bylo, to mu zas neni, vždyť mu dobré šmakuje.“

„Mně se zdá, že něco provedl a teď se boji, že to praskně,“ pravil tatinek.

Ale já jsem nic neprovedl a taky nic neprovedu, ačkoli bych toho mohl provést habaděj. Mohl jsem odtáhnout vozejk s ovcem, co patří Kozi Kunce, jak mne naváděl Zilvar z chudobince, a pustit ho s kopečkou dolů, ona by děsně řvala. Jelikož se nikdo nedivil. Mohl jsem provést ještě jiné věci, ale já naschvál nic neudělám, kdyby nevím co, jelikož jsem si vzal do hlavy, že budu ze všech nejehodnější.

Jak jsem nýčko litoval, že jsme prohejřili peníze, které jsme si ušetřili na cestu do Itálie. Já jsem nechtěl, ale Řada Kemlink porád naváděl, abysme koupili kapsle, že prý neubude. Tak jsme si koupili kapsle a

Řada pravil, že nýčko nás těch pář krejcarů nevytrhne a tak jsme si kupili detektývku Vražda v pancéřové skříni, cucavou štangičku a svatojánský chleba a šli jsme na přátelský zápas Soumarova jedenáctka proti Letní hostě kombi. Úředníci Heřmanovy tvárnny. Tak teď když přijede cirkus, nemáme nic a abysme byli porád hodni. Já už jsem tak hodný, že mluvím pravopisně a porád říkám „nýbrž“ a „tudíž“. Tatinek pravil: „Nech si už to nýbrž, já jsem z toho celý nervózní.“

I chodil jsem tam i sem a smutně jsem přemýšlel, že cirkus třeba odjede a já ho neuvidím. Každého večera jsem se modlil modlitbu, kterou jsem sám vynalezl: „Božíku milý, dopust, abych uviděl všechna představení cirkusu, jakož i krmení dravé zvěře, což jest za poloviční vstupné. Všichni hoši tam budou a já bych nesměl? Za to Ti slibuju, že budu plně obcovat službám božím a až bude písemná práce, tak si dám pozor, abych měl vnější úpravu velmi úhlednou a neudělal ani jednoho kance.“

Nedopust, ó Panebože, aby tatinek pravil: Do žádného cirkusu se nepůjde, to je zbytečné vyhazování peněz, kde to má jeden bráť. V cirkusu se naučíš jen skotáctví a zapečeš hi hlavu darebnostmi.

Naopak át praví: Jen si jdi do cirkusu, tady máš peníze a hezky se bav.

Za to, ó Panebože, můžeš mít ode mně, co hrdro ráčí. Budu hodný porád furt, i když mně hoši budou nadávat, že jsem jako ten svatý Utřinos. Nevynechám housle ani jednu, s nikým se nebudu prát ani kamenovat, při obědě budu dávat pozor, abych se nepobryndal. A budu koukat ctnostně, chodit pomalu, myslit spravedlivě, mluvit způsobně a zdravit hlasitě. I třeba pana Fajsta, mně je to fuk.

A nepovedu žádné kamarátky, které by mně navádely ke skotáctví a nebudu se spolčovat s uličníky. Když něco uvidím, půjdu od toho pryč. A nikdy už nezdvihnu žádnou válku a budu milovat své bližní, ano i Habrováky a Ješínáky.

Když mně maminka řekne: „Doskoč, podej, podrž, posluž“, tak doskočím, podám, podržím, posloužím a nikdy nebudu repeat.

Na moutě kutě, že je to prauda.

Toto jest modlitba, kterou jsem sám vynalezl, jelikož jsme ji v nábožee neměli. Amen.

Když jsem se pomodlil, tak jsem špatně spal a když jsem usnul, tak přišel na mne šeredný sen. Zdálo se mně, že jsem v kleci zavřený s bengálským tygrem, který se příšerně šklebil, jelikož to nebyl žádný bengálský tyr, ale Čenda Jirsák, ale to jsem nemohol vědět, jelikož jsem spal. Bengálský tyr pravil: „Jo, holenu, do cirkusu, to jo, ale učit se, to ne. To by tak hrálo.“

A my hoši, co spolu mluvíme, jsme se každého dne chodili divat na Nové náměstí, jestli už ten cirkus přijel a bylo nám to dluhé.

Až jednoho dne přijelo pět komediantských vozů a byly červené, žluté, modré a zelené a kolem dokola měly vyřezávané a krásně malované květy.

A v těch vozech měli vám pokojičky a v těch pokojičkách měli docela malinká kamínka, obrázky, zrcadla, posteče, ano i nádobíčko.

Taky měli kožu a mnoho psů a houf dětí, které se mezi sebou štětily.

Pak byly ještě jinaci vozy, z kterých se ozývalo děsné řvání, jelikož tam byla zavřena cizokrajná zvěř a ty vozy zapáchaly velice neobyčejně.

A z vozů vylézali mužští, všichni byli velice vlasati, kouřili retka a mluvili hlučně. Měli pak štráfkovaná trička a holé paže, na nichž byly vymalovány všelijaké figury, květiny a znaky, ano i nápis, což se mně neobyčejně líbilo.

A vynesli z vozů klece, co v nich byly opice, velice rozmilé a hledaly si blechy, které kousaly a tvářily se při tom starostlivě, až se jim na čele dělaly vrásky. Čenda Jirsák to hnědky uměl dělat po nich, čemuž jsme se smáli.

A byl tam taky veliký huňatý medvěd a ten vám porád přešlapoval a cosi bručel, čemu jsme nerozuměli.

My porád stál a koukali se, co se bude dít a vlasatí mužští stavěli stan a křičeli při tom. A byl to neobyčejně velikánský stan, do kterého by se vešli všichni žáci obecné i měšťanské školy, jakož i školy dívčí. A v jednom voze seděla u okénka ženská, co jako měla prodávat lístky.

Já jsem to doma všechno vypravoval, pořád jsem vypravoval a znova jsem vypravoval a pravil jsem, že musím jít do cirkusu, jelikož musím vidět cizokrajná zvířata, abych je uměl, až bude přírodopis a všichni hoši tam budou.

Tatínek pravil: „O musení jít do cirkusu není žádná řeč, já taky nemusím, maminka nemusí, Kristýna taky nemusí a budeme bez toho žít.“

Já jsem brečel.

A ptal jsem se našich, to mám za to, že jsem byl porád hodný?

Tatínek pravil, že mám být hodný jen tak a ne za cirkus. Já jsem pravil, to není prauda, nikdo není hodný jen tak. A měl jsem hrozného vzteku, že jsem byl zbytečně hodný a umínil jsem si, že všech nejhorsi a přijde si pro mně četník a naši budou mit ostudu a bude jim to škodit v obchodě. A brečel jsem čím dál tím více.

Potom maminka mluvila s tatínkem velice tiše, načež tatínek pravil hlasitě: „Tak dobrá, dobrá, ať je po vašem, jednou půjdeme do cirkusu a teď mně dejte svátek, jelikož mám vás plnou hlavu.“

Já jsem zajásal, ale nikoli velice, jelikož musím do cirkusu každý den, abysem viděl všechny představení, ale to jsem věděl, že naši nebudou chtít a budou říkat řeči. Tak jsem si dělal proto starosti.

Pravil jsem, že s cirkusem přijelo také mnoho dětí a jeden cirkusácký hoch přišel do naší třídy, aby se s námi učil. My jsme byli proto velice hrdí a celá školá nám to záviděla, že máme spolužáka od cirkusu. Velice jsem si přál, aby se posadil vedle mne, já bysem mu napovídala a všichni by měli vztak. Ale pan učitel ho posadil do poslední lavice vedle Šabaty, jelikož je velký. On je největší ze všech, ale nic neuší, píše, jaký by chodil do kašický, dělá samé kaňoury a nezná ani násobilku, ani které jsou smrtelné hřichy, ani úměru, ani zlomky, jelikož vystupuje v cirkuse a nemá čas na učení.

On se nazývá Alois Kasalický, ale jeho tatínek se jmenuje Signore Rudolfi a v cirkuse je ze všech nejprvnější, jelikož má pod sebou všechny krasojezdce, šašky, verbloudy, opice a jinou dravou zvěř. Tázal jsem se, jak to přijde, že on se jmenejte Kasalický, ale jeho tatínek Signore Rudolfi a on mně pravil, že v cirkuse si všichni uměli dávají jiná jména skrz reklamu. Tomu jsem se velmi podivil.

Ale tělocvik umí ze všech nejlépe, šplhat, skok přes kozu, na bradlech, veletoč a stojku a ještě jiné věci, co se ve škole neučí. A o přestávce udělal kotrmelec třikrát ve vzduchu a tak se umí zkrotit, že má hlavu tam, kde má ostatní lidstvo nohy a nohy, kde mají jiní lidé hlavu a vypadá to tak, jako by byl tak zamotaný, že ho už nikdo nerozmotá. Pan učitel to viděl a pravil: „Kasalický, Kasalický, tady není žádný cirkus, tady je školní budova,“ čemuž jsem se všichni i s panem učitelem srdečně zasmáli. Když pan učitel viděl, že se smějeme, tak ještě pravil. „Pročež všechno s mírou“ a vzal ho za ucho a my jsme se smáli ještě více.

My hoši s ním všechni mluvíme a on mluví s námi. Bejval Antonín k němu dolejzá, protože by chtěl, aby s ním mluvil ze všech nejvíce a pravil, že musejí spolu chodit, protože Bejvalovi mají také koně, ale Kasalický mluví nejvíce se mnou, jelikož jsem mu slíbil, že mu přinesu tabák, co má tatínek v piksele na almaře. Po škole ho vzdycky vezmem mezi sebe a mluvíme a žáci z jiných tříd chtějí jít s námi, ale my pravíme: „Jděte si sami, my si jdeme také sami.“ A hodně jsme s ním mluvili, hlavně o cirkuse, všechno jsme chtěli znát a on nám to povídal. Pak jsme se ho ptali, jak dlouho tu cirkus zůstane a on pravil, že podle toho,

Kresba: Areta Fedaková

kdo přijde na návštěvu. Jeho tatínek pravil, že se mu zdá, že u nás bude špatná štace, jelikož v našem městě je prý moc hospod, dva bijáky a ochotnické divadlo, pročež zdejší lidi jsou asi moc vzdělaní a nebudou tu pochopeni pro prvotřídní umění. Já jsem pravil, že to není prauda, že tu lidi vůbec nejsou vzdělaní a všecko půjde do cirkusu. Načež Kasalický pravil: „To jsem sám rád, však už je na čase, aby se kšefty trochu hnuly.“

Když jsem přišel domů, tak jsem to všechno vypravoval, nejdřív Kristýně, pak mamince, pak tatínkovi a potom všem dohromady a tatínek pravil: „Ten cirkus nám byl čert do cirkusu a teď mně dejte svátek, jelikož dlužný, jelikož se z toho ještě zlázní.“ Ale maminka pravila: „Nech ho, my jsme nebyli lepsi.“

A když jsem si večer lehl, tak se maminka posadila ke mně na pelest, bylo tma a my jsme si povídali, to mám velice rád. A maminka začala vypravovat o tatínkovi, co dělal, když byl malý. Tehdá, když byl v mému věku, tak ještě s jinými hochy utekl z domova, jelikož chtěl jít do Afriky. Vzali s sebou jidlo a dobrodružné knížky a tatínek dema odcizil cukr a knížku „Rádec pro dívky dospívající aneb Kterak si získať vážnou a trvalou náklonnost muže.“ Mimo to si vzali rybářský prut a udičky, neboť se chtěli žít rybami. Toulali se celý týden, spali ve stozích a v cihelnách, četnici je hledali po celém kraji a vyptávali se všech lidí. Jenomže oni přišli sami, byli celí hladovi a otrhaní a špinaví jako cikáni.

Tatínek to slyšel, jak maminka vypravuje a pokáral ji, že mně to povídá a pravil, jak ten kluk může mít pak před jedním rešpekt, ale pak se tomu sám zasmál a udělal si: „Já to byly tenkrát jiné časy.“

Já jsem chtěl, aby mně to taky vypravoval, jak šel do Afriky a tatínek to vypravoval ještě více a pořád si přidával, jelikož jsem se toho povídání nemohl nabažit. A ptal jsem se ho, proč si vzal s sebou do Afriky knížku „Rádec mladé dívky“, co by mu byla platná mezi divokými kmeny? A tatínek odvětil: „Co jsem měl dělat, hololeni, když jsem jinou knížku neměl a hoši by mně pomluvili, že jsem přišel s holýma rukama. Lepší něco než nic.“

Od té doby mám tatínka ještě radši, jelikož jsem si pořád myslil, že tatínek byl vždycky rozumný, ale nýčko vidím, že nebyl vždycky rozumný.

V ten den, co měl cirkus zahájit představení, bylo u nás veliké pozdvížení, jelikož cirkusáci táhli městem v průvodu a byly tam koně a slon a verbloudi a šaškové a žirafa a všichni děsně troubili a bubnovali, pročež všichni obyvatelé vybíhali z baráků, aby viděli, co se děje.

Průvod táhl také kolem našich a celá rodina se postavila před kveib a maminka měla Mančinku na rukou a Mančinka třepetala ručkama a pravila ve svém nářečí „Oni, oni,“ což znamená koně a tatínek se usmíval a pravil hrdě: „V našem městě se pořád něco děje a pak a pak at nám někdo řekne, že jsme Zapadákov.“

Tato slova uslyšela jedna krasojezdkyně, co seděla na takovém docela malilinkém koníčku a poslala tatínkovi polibek a tatínek smekl čepici a pravil: „Mámo, co bys tak tomu řekla, kdybys ti utekl s cirkusačkou?“ a maminka ho pleskla a pravila: „Nestydí se trochu, starý šplechtó, před těmi dětmi?“ a tatínek se smál a pravil: „Oho.“

Já jsem zpozoroval v průvodu Kasalického Alfonse, on seděl na verbloudu a měl takovou krásnou kazajku, celou zlatem pošitou a ruku měl v bok a tvářil se velice hrdě a já jsem tahal maminku a tatínka za rukáv a křičel jsem: „To je Alfons, co chodí do naší třídy“ aby to všichni obyvatelé věděli, a pustil jsem se za průvodem a pořád jsem křičel a ukazoval jsem na něho prstem. A všichni hoši, i ti, co spolu mluvíme, i ti, co spolu nemluvíme utíkali za průvodem a taky Ješiňáci a Habrováci a jiní nepřátelé a byl z toho veliký křík, který byl slyšen v celém okolí.

A když jsem utíkal, tak jsem najednou zpozoroval, že se mnou utíká Eva Svobodová, pročež jsem ihned přestal na Alfonse prstem ukazovat, aby se ji nezalíbila jeho kamizolka zlatem pošvaná a ukazoval jsem na slona, na němž seděla jedna slečna a měla v uších zlaté peníze a na hlavě turban. Eva Svobodová pravila: „Viš, Péťo, my spolu budeme chodit do cirkusu“ a já jsem odvětil: „Beze všeho, ale dneska musím jít s našimi“ a ona odvětila, že dneska půjde také s tatínkem a maminkou, což se právě říkalo, aspoň se v cirkuse uvidíme. I pravil jsem: „To se ví! a pak jsem zase utíkal a křičel, Eva také utíkala a křičela, tak jsem křičeli oba.“

A příšerně jsme se nasmáli šaškům, kteří vám měli takové malinky kloboučky a děsně široké kalhoty, do nichž by se vešlo nejméně pět hochů z naší třídy. Měli také červené nosy a bílou tvář a širokou hubu a pořád klopýtali a mluvili blbě a když uviděli nějakou slečnu, tak smekali klobouky a holky děsně kvičely po holčencím způsobu.

Na náměstí stál pan Fajst, docela nic se nesmál, ale smutně pokyvoval hlavou a pravil pomalým hlasem Koží Kunce, která seděla pod parapletem a prodávala jablíčka: „To jest ohavnost spuštění“ a Kuncka odvětila: „Však se Pánbůh na tu rozkoš dlouho díváti nebude, to at si nikdo nemyslí, jelikož Pánbůh má těch rumrejchů plné zuby.“

A když to pravila, tak průvod zastavil a jeden hudebník zatroubil neobyčejně silně a jeden komedian pravil úpěnlivým hlasem, že se velectěnemu publiku na vědomost dává, že dnes zahajují představení a co bude k vidění, to dosud nikde na světě nebylo k vidění a chválí cizokrajnou zvěř pro její sílu a zuřivost, což jest poučné pro milovníky přírody a že jako má každý přijít, aby spatřil prvotřídní program. Pak zase jeden hudebník zatroubil a jiný hudebník děsně zazamploval na buben a byl konec.

To bylo slávy! Ten den ve škole nikdo nedával pozor, ani neobyčejně mravní žáci, co mají samé jedničky a pan učitel pravil: „Copak to je? Já se tu namáhám a vy blouďte duchem mimo zdi této učebny. Schváluji sice vše, co v veselosti přispívá, ale pamatuje si, hoši, že jest napřed povinnost a potom zábava.“ Ale my stejně pořád myslili na cirkus a kdo byl vyvolán, ten neuměl.

Rodinná hákka v hre Ženský zákon, ktorú predviedli Nedečania

Lubka v kráľovskej riši — scéna Zubrice

ŽIACI NA JAVISKU

Kremnáčky boli dejiskom tohoročnej tradičnej prehliadky divadelných krúžkov KSSCaS, ktorá sa uskutočnila 6. mája v miestnom kultúrnom dome. Zúčastnili sa jej tri divadelné krúžky: dva detské — zo základnej školy č. 1 v Hornej Zubrici a z Novej Belej a krúžok dospelých z Nedece. Ich vystúpenia sledovali hostia: zástupkyňa generálneho konzilia ČSFR v Katowiciach Zdena Ouzká, redaktora časopisu Slovensko z Martina Vlasta Kunovská, čestný predsedca Spoločnosti Ján Molitoris, tajomník ÚV Eudomír Molitoris, predsedca OV na Orave Augustín Andrašák, predsedca OV na Spiši Anton Pivovarčík a početne zhromaždení Kremnáčan.

Ako prví sa na scéne predstavili ochotníci z Nedece s veselohrou Ženský zákon od Jozefa Gregora Tajovského. Je to hra z dedinského prostredia o ľuďoch, ktorí sú ochotní obetovať štásie svojich detí v menemajtejkových záujmov. Námet a réžiu hry pripravila vedúca krúžku Žofia Bogačíková. Predstavenie v podaní nedeckých divadelníkov bolo výborné, skoro na profesionálnej úrovni. Herci hrali s istotou, mali peknú výslovnosť, dokázali vytvoriť primerané ovzdušie a vziať sa do svojich úloh. Aj keď nechcem hodnotiť výkony jednotlivých hercov, lebo všetci hrali dobre, predsa musím vyzdvihnuť vynikajúcu hru Žofie Bogačíkovej staršej a Heleny Strončekovej. Predstavenie Nedečanov vystúpujúcich v pekných

spišských krojoch sa divákom veľmi páčilo a bolo odmenené dlhotrvajúcim potleskom. Dospelých na javisku vyštredali žiaci zo základnej osmročnej školy č. 1 v Hornej Zubrici, ktorí predviedli hru Lubka od Ladislava Luknára. Nacvičila ju a režirovala učiteľka Vladislava Bogačová. Je to hra o chudobnej vdove a jej pyšnej dcére Lubke, ktorá nikdy nie je spokojná s tým, čo má. Raz však stretnie kráľa podzemnej riše, ktorý ju vezme do svojho kráľovstva. Lubka si ani v kráľovskej riši nevie nájsť svoje miesto a po určitom čase sa s radostou vracia k svojej chudobnej matke a priateľom. Tak sa z pyšnej Lubky stáva dobré a skromné dievča.

Ziačky zo Zubrice nacvičili túto rozprávkovú hru za jeden mesiac. Dievčatá veľmi dobre zvládli text. Z ich úst sme počuli skutočne krásnu slovenčinu, aj keď sa občas vyskytol problém s výslovnosťou spoluholásky „I“. Na scéne vystupovali s istotou a graciózne, iba spočiatku bolo badať náznaky trémky. Celkové podali dobrý herecký výkon. Veľmi sa mi páčili jednoduché, ale vhodné kostýmy zubričkých divadelníkov, ktoré umne vybrať učiteľka Bogačová. Môžem povedať, že je to nadaná mládež, ktorá v budúcnosti — ak bude pokračovať v divadelnej činnosti — môže nás príjemne prekvapovať.

Ako posledný vystúpil detský divadelný krúžok MS KSSCaS z Novej Belej, ktorý

Vystúpenia pozorne sledovali: (zľava) Anton Augustín Andrašák, Zdena Ouzká s manželom

na hry Lubka v predvedení žiačok z Hornej

predstavil hru Tibora Róna Vladko a Marka a humoristickú scénku zo školského prostredia Hlupý Jano. Obe inscenácie pripravila predsedníčka MS Júlia Šureková. Veľmi vhodná pre deti bola humoristická scénka, zato hra Vladka a Marka nebola zvolená najlepšie. Je to totiž statická hra, v ktorej účinkujú len dve osoby — chlapec a dievča, ktorí sa rozprávajú o svojich rodinách. Napriek tomu mali divadelníci dobre zvládli svoje úlohy. Zvlášť dobre zahrali novoborské deti spominanú humoristickú scénku zo školského prostredia, v ktorej vynikla najmä Monika Zarembová v úlohe Jana.

Vystúpenia jednotlivých divadelných krúžkov na tohtoročnej prehliadke hodnotila porota v zložení: Vlasta Kunovská, Lídia Mšálová, Žofia Chalupková a Anna Krištofeková.

ton Pivovarčík Alojz Galuš, Vlasta Kunovská, eom a diváci z Krempách

Porota nemala ľahkú prácu už aj preto, že súperili ochotníci v dvoch vekových kategóriach a veľmi rozdielne boli aj samotné predstavenia. Napokon vyniesla šalamúnsky rozsudok: všetky divadelné krúžky dostali za účasť na prehliadke diplomy a odmenu UV v hodnote 50 tisíc zl. Okrem toho porota rozhodla odmeniť žiakov za výborný herecký výkon:

— Jolanta Knapčíková z Hornej Zubrice za úlohu Lubky dostala od MS KSSCaS z Krempách digitálne hodinky;

— Monika Zarembová z Novej Belej za hlavnú chlapčenskú postavu Jana — 10 tisíc zl od MS KSSCaS z Krempách;

— Marzena Kovalíková z Hornej Zubrice za úlohu kráľa — 10 tisíc zl od MS KSSCaS z Krempách;

— Žofia Bogačíková a Helena Strončeková z Nedeca za vynikajúcu interpretáciu úlohy Zuzky a Marky — kávové súpravy od UV.

Tradičnú cenu — pohár Života dostali žiačky z Hornej Zubrice za oživenie divadelných tradícií na Orave a za pekný výkon celého

kolektívu a dobrú spoluprácu deti s učiteľkou Vladislavou Bogačovou.

Odmeny a diplomy odovzdal všetkým výhercom čestný predseda Spoločnosti Ján Molitoris.

Milým prekvapením na záver prehliadky bolo odovzdanie divadelníkom Helene Strončekovej a Jozefovi Gronskému Zlatého odznaku za zásluhy pre Nowosączské vojvodstvo, ktoré im udeliilo predsedníctvo Vojvodského národného výboru v Novom Sączi. Vyznamenania odovzdal kr. Ján Molitoris.

Urovenť tohtoročnej divadelnej prehliadky bola skutočne veľmi dobrá. Žiaľ, slabšia bola účasť krúžkov. Nevedno prečo sa nezúčastnili deti zo základnej školy č. 2 v Jablonke, ktoré pod vedením učiteľky Márie Pilchevej nacvičili rozprávku Červená čiapočka podľa bratov Grimmovcov. Podľa všeobecnej mienky prehliadka bola naozaj vydareným kultúrnym podujatím. Veľmi potesňujúcim faktom je to, že slovenské divadlo si získava čoraz väčšiu obľubu medzi krajanskými žiakmi.

Text a snímky: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Záber z predstavenia Hlupý Jano v podaní detí z Novej Belej

Čestný predseda Spoločnosti odovzdáva vyznamenania Helene Strončekovej a Jozefovi Gronskému

Pravdá ktorá zabíja

Aj najnevinnejší nápad môže mať nepredvičné, tragicke dôsledky. To je ponaučenie z poviedky Donalda Olsona, ktorú vám ponúkame.

— Tak si to skúsme ešte raz, — povedala.
— Teraz budem policajtom ja.

Róbert naznačil, ako otvára dvere a prekvapene pozrel na návštavníka. — Dobrý deň, seržant. Prosím podte dalej.

Sylvia pokrútila hlavou. — Nie, nie tak! Nemôžeš s ním hovoriť tak, ako keby si čakal, že sa tu zjaví. Musíš byť z neho vyvalený.

Skúsil to znova. Zachichotala sa. — Ach bože, ty si ale drevo. Je to s tebou beznádejné. Pozri, ja budem akože ty a ty hraj policajta.

Náznamok otvorila dvere, s trupým výrazom tváre ustúpila o krok zadu, potom sa zvrátila a usmiala sa na manžela.

— Videl si? A kým on nezačne hovoriť, ty mlč. Najprv sa ľa spýta, či si Róbert Deraney.

Znovu sa zvrátila k imaginárnym dverám a nechápavo prikývla.

— Ano, som Róbert Deraney. O čo ide, seržant? Zase som zle zaparkoval? Alebo moja žena? Co prosím? Prečo vás to zaujíma? Čo povedala slečna Kriegherová? Preboha, tá ženská sa musela zblázníti! Pravdaže je maja manželka doma... prirodzene, je živá!

Odvrátila hlavu ku schodom. — Sylvia? Nečo poď dole, miláčik, máš tu návštenu.

Vzápäť vybehlala hore schodmi až na posťestu, operala sa o zábradlie a vystrúhalala na tvári rovnaký výraz ako Joan Fontainová vo filme Rebecca. — Dobrý deň, pane. To vy ma bľaďate?

Potom sa uvoľnila, zbehla dolu schodmi a so smiechom sa vrhla Róbertovi do náručia.

— Ach, drahý, už sa neviem dočkať.

— Ty si si tuším zmýliaľa povolenie, láska moja. Ved' ty si hotová herečka.

— Len aby nepršalo. Nebola by som nadšená, keby si ma vláčil po blate.

— To sa už nebude dať nič robiť. Budeš musieť hrať presvedčivo, i keby sa lialo ako z konvy. Na tom je to celé založené.

Na druhý deň ráno svietilo slnko. Krátko pred poludníkom, ako dvaja výtržníci, ktorí sa chystajú vyviesť nejakú lotrovinu, už čakali pri zadných dverách. Miestom činu mal byť pomerne široký pás trávniku, ktorý sa tiahal od zadného vchodu ku garáži, lemovaný z jednej strany ich vlastným domom a z druhej domom slečny Kriegherovej, pre ktorú sa toto predstavenie malo konáť. Obaja, Sylvia i Róbert, dobre vedeli, že o tomto čase ich susedka už sedí pri kuchynskom okne a divadelným d'alekohľadom pozoruje, čo sa vonku deje. Libby Kriegherová sa vlastne oddáva najkrajšej hodinke celého jej dňa.

Sylvia žmurmala na Róberta. — Si pripravený?

— Pripravený. Ideme na to.

Sylvia ráznym krokom vyšla z domu a zamierila k autu, odstavenému pred garážou.

— Sylvia! Už aj sa vráť, dočerta!

— Nie! Mám ľa už plné zuby! Dosť! Odchádzam.

— Varujem ľa. Sylvia. Vráť sa, kym ti pekne hovorím!

Zastavila sa a hlasno, ako len vládala, zakriačala: — Kým mi pekne hovoríš?! Ty zvieria! Už si ani nepamätám, kedy si sa mi milo prihovoril! — a pokračovala smerom k autu. Ak už toto Libby Kriegherová nepočula, potom bud' ohľuchla, alebo je mŕtva.

Róbert výčkal zopár sekúnd, potom aj on vybehol z domu, dohonil Sylviu a schmatol ju za plece. Usilovala sa mu vytrhnúť. Chvíľu na seba čosi nerozumiteľne vykrikovali, potom Róbert uchopil ženu pevne za ruku

a tiahal ju späť k domu. Sylvia, zdráhajúca sa, prešla zopár krokov, potom sa znova vyslobodila a ponáhľala sa k autu.

Róbert vbehol do garáže a ked' z nej vysiel, držal v ruke kriketovú palicu. Schmatol ženu, ktorá už nastupovala do auta, za vlasy a predstierane ju niekoľkokrát udrel palicou po hlave. Zvalila sa na zem. Chvíľu nad ňou nerozhodne stál, potom sa zohol, akoby počúval, či jej ešte bije srdce, až napokon vybral vlastné kľúče od auta a otvoril kufor. Rýchlo sa poobzeral a zaliatky skutočným potom uchopil ženu pod pazuchy a vliekol ju ku kufru auta. Potom ju zdvihol, strieľ dnu, hodil tam aj kriketovú palicu a zabuhol kaputu. Kto vie, či Libby už nezalarmovala policiu.

O chvíľu bol na ulici a za hlasného písania pneumatík vyrazil von z mesta. Taktomer detinská radosť z práve vykonaného huncústva sa akoby švihnutím čarodejného prútika rozplynula, len čo zašiel za roh. To, čo vykonali, mu odrazu pripadal hlúpe a nechutné. Namiesto toho, aby sa pousiloval problém nejaký vyriešiť, rozhodli sa pre takúto frašku.

Vlasne o nijaký veľký problém ani nešlo. Keď sa sem prednedávnom nastahovali, nemali tu nijakých príbuzných a ani priateľov, a tak s vďakou uvítali náklonnosť a pomoc svojej susedky, Libby Kriegherovej, starej dievky, ktorá bola približne v ich veku. Podobala sa tak trochu zajacovi, mala veľké, dopredu vysunuté zuby a výrazné leské oči, ináč to však bola dobráčka od kosti a zásobáren informácií všetkého družstva. Prvé dni im nosila stravu, zariaďovala pre nich všetky potrebné veci mimo domu, aby nemuseli odbiehať a dokonca pomohla Sylvii zohnať presne taký nábytok, aký si vysnívala.

Ich „domácim pomocníkom“ však zostala aj potom, keď už mali všetko hotové a jej pomoc bola zbytočná. Jej neustálej prítomnosti sa veľmi rýchlo presýtili a začali ju pouvažovať za nudnú a otravnú.

— Veľkoto ochorel? — zazvonila im pri dverách skoro ráno, keď ešte objala ležali v posteli. — Videla som, že sa u vás o štvrt na päť svietilo v kúpeľni.

— Hm, tu dnes niečo pekne rozvonjava. Kto vie, či uhádne, čo to je. Tak teda ja by som povedala, že to bude pekne vypečené kuriatko. Mám pravdu? Počkajte, skočím po nejaký dobrý šalát.

Co mali robiti? Neraz zamkli dom a sedeli potme, no Libby sa len ľa vzdávala a do zbláznenia každú chvíľku vyzváňala pri dverách. Keď si už mysleli, že to konečne vziaľa, znova sa vrátila a položila im pred dvere narýchlo pripravené jedlo, aby mali čo jest, keď sa vrátila domov.

— Keď mne je jej vlastne trochu ľuto. — namietal Róbert. — V podstate je dobrák.

— Ved' práve o to ide. Keby nebola taká, mohli by sme jej jednoducho povedať, aby nám dala pokoj a starala sa o seba. Ale takto....

— Oblúbila si nás. Je sama, preto je taká.

— To však ešte neznamená, že nás musí adoptovať. Mali by sme spraviť niečo, aby nás prestala mať rada a dala nám pokoj.

Ten nápad sa mu celkom zapáčil. — Mohli by sme jej sypať na trávnik odpadky, — navrhel.

— Zartuješ? Pozbieraťa by ich, zanesla do koša a ešte by sa nám podákovala, že sme na ňu mysleli. Nie malo by to byť čosi radikálnejšie, niečo, na čo by len tak rýchlo nezabudla. Musíme vychádzať z toho, že je to veľmi citlivá osoba. Veľmi jej záleží na tom, aby ju ľudia mali radi, preto robí všetko možné, aby sa zapáčila. Musíme vymyslieť niečo, čím by sme ju v očiach ľudu zosniešili, chápeš; aby vyzerala ako úplný hlučák, a prirodzene vlastnou vinou. Potom sa uzavrie do seba a dá pokoj.

Kresba: Empe

A tak sa to vlastne celé začalo, Libby bude svedkom dokonale zahranej vraždy. Zalarmuje policiu, tí prídu, Róbert im otvorí a potom sa objaví Sylvia. Libby sa bude musieť zodpovedať za falóšny poplach a odťahne s dlhým nosom.

Mohol som jednoducho postaviť medzi nami plot, pomyslel si Róbert. Je to ich chyba, že to nechali zájsť až tak ďaleko. Mohli sa po pár dnoch Libby podákovat a žiť svojim vlastným životom.

Ponorený do výčitiek svedomia si až teraz uvedomil, že by mal zastaviť, aby mohla Sylvia vyjst z kufra. Bože, ved' už je takmer na diaľnici. Tam to už nepôjde tak, aby si ich nikto nevšimol. Prudko skočil na brzdrový pedál. Auto, zastalo, no v zápäti ho akási neviditeľná sila posotila o hodný kus dopredu. Rýchlo sa spamäta a pokrútil hlavou, akoby sa chcel presvedčiť, či je v poriadku.

— Nič sa vám nestalo? — zahučal naňho odrazu, akýsi chlap a pomáhal mu vystúpiť z auta.

— Nie, nie, nie mi nie je, — odpovedal. — Co ste to robili, človeče? Už sme mohli byť obaja na druhom svete.

Róbert sa až teraz ozbrel, aby zistil, čo sa vlastne stalo. Do kufra jeho auta bola vklímená predná časť nákladného auta. Striaslo ho a cítil, ako mu z tváre zmizla všetka krv.

— No tak, mohlo to dopadnúť aj horešie, — notlapkal ho po pleci šofér nákladniaka. — Čo tam po aute, hlavná vec, že sa vám nič nestalo.

Róbertovi stekali po tvári potôčky potu.

— Tuším vás to poriadne vzalo, človeče. Počujte, radšej to auto kdeši odstavte a ja vás zveziem domov čo poviete?

— Nic, nie, dákujem, ja... ponáhľam sa, musím už ísť, — zahabkal Róbert. Sofér pokrčil plecami, ešte raz skúmavo pozrel na Róberta a pobral sa preč.

Len čo nákladniak odišiel, odtiahol Róbert auto ďalej od cesty na kraj lesika a s nádejou, že v najbližšej chvíľi nepôjde nikto okolo, podišiel ku kufru auta. Ako sa usiloval rotrásenými prstami vsunúť kľúč do zámky, kľúč mu spadol na zem do olejovej škvŕny, čiastočne vysiaknutej do mäkkej pôdy. Zdvihol kľúč a otvoril kufor.

Tvár mala odvrátenú, no i tak, z čudne neprirodzenej polohy tela vedel, že je mŕtva. Dotkol sa jej, hľadal hocjakú známku života. Zvrtol jej tvárou. Dolu licom a bradou jej stekal potôčik krvi.

V nemom úžase hľadal na mŕtvu ženu. Čo má robiť? Prečo nezomrel hneď aj on? Libby už určite zavolala policiu a rozpovedala im, čo videla. Už naňho doma možno

čakajú. Bože, čo teraz? Zostávala mu jediná nádej, že Libby — nevedel však, preto — dnes nesedela pri okne a nič nevidela. Uvedomila si, že tátó nádej je veľmi nepravdepodobná.

Zabilil ženu do deky, ktorá bola v kufri a pochoval ju do mäkkej, kyprej pôdy kúsok hlbšie v lese. Kriketovú palicu zahodil o päť metrov ďalej, vrátil sa k autu a pomaly sa vydal na cestu domov. Hlavou mu virili myšlienky: ak je tam už polícia, všetko je stratené, zbytočne by im čokoľvek vysvetľoval.

Ani nezbadal, ako sa dostal domov. Všade naväkol bolo ticho a nikde nikoho. Opatrne odomkol vchodové dvere a vošiel dnu. Nič. Nalial si pohár whisky a čakal. Nevedel, ako dlho tak sedel, no odrazu bola v izbe úplná tma. Zapálil svetlo a nalial si ďalší pohár whisky.

V tej chvíli niekto zazvonil. Róbert sa spočiatku nevládal ani pohnúť, nohy mu vysvedali poslušnosť, drnčanie zvončeka ho vskôr prinútilo ovládnúť telo a otvoriť dvere.

Stála tam Libby, rovnako usmiala a milá ako včera, v ruke niesla tanier s pariacim sa kolácom. Hľadela na ňu prázdnym, neprítomnym pohľadom.

— Róbert, si vari chory?

— Ja...nie. Necitím sa akosi dobre.

— Zrejme si nič nejedol, však?

— Nie, ale...

— No vidiš. Daj si aspoň z toho koláca. Dovoliš, môžem ísť dnu?

Skôr než sa spomäial, behala už po kuchyni a čosi sa pospevovala. Vošiel za ňou.

— Libby...

— Hned to bude. Vydrž chvíľku.

— Ja... Libby, prečo to robíš?

— Akože prečo? Niekoľko predtým musí o teba postarať.

— Sylvia odišla, — vyšlo odrazu z neho, ani nevedel ako.

— Videla som.

Musí sa pokúsiť nejakozrozumne jej to vysvetliť.

— Libby, asi sa ti bude zdať čudné, čo ti teraz poviem, ale ja som Sylviu nezabil. Vsetko, čo si videla, sme len tak hrali. Obaja. Nič som jej nespravil Keby si bola bližšie, počula by si, ako sa chichúala, keď som ju vkladal do toho kufra. Ale potom sa

stalo čosi hrozné. Mal som nehodu — naraziť do mňa nákladné auto. Keď som otvoril kufr, bola mŕtva.

Zdalo sa mu, že ho vôbec nepočúva.

— Libby, prisahám ti...

— To stačí, Róbert. Teraz musíme zvážiť, čo spravíme. Je ešte v aute?

— Nie. Zahralab som ju v lese. Tak mi teda veriš Libby?

— Verím ti, že si ju nezabil úmyselné. Viela som ako sa to stalo. Bol si nahnevaný, chcel si jej nahnať strach, neuvedomil si si, ako silno si ju udrel. Neboj sa, pomôžem ti. Vedť ty a Sylvia ste boli mojimi jedinými priateľmi. Boli ste pre mňa všetkým. Nevieš si predstaviť, ako mi bolo, keď som počula, ako kričí, že fa opúšta. Ach, aká len bola hlúpa. Mohla byť šťastná, že ju miluje taký muž, ako si ty. Nechcel si ju zabíť, viem to, iba si nezniesol myšlienku, že by fa opustila. Bolo to hrozné, celá som sa chvela.

— Prečo si teda nezavolať policiu?

— Policiu?! Ešte to tak! Ničom by nerozumeli. Neboj sa, Róbert, nikdy fa nezradím. Nikdy!

Mlčky si zaboril tvár do dlani.

— Keby ju našli, poviem, že som neraz videla, ako sa vyzývavo baví s cudzími mužmi. Neboj sa, zvládneme to, — prihovárala sa mu takmer materinským hlasom.

Pozorne sa na ňu zahľadel. Zdalo sa mu, že sa nebadane usmieva, že z nej vyžaruje akési nedefinovateľné šťastie. Strhol sa. Vedľa žena ho miluje! Namôjdušu, je to tak. Kto vie, či už bola vôbec niekedy zaľúbená. Pochyboval o tom.

— Vezmi si z toho koláca a chod pozerať televíziu Róbert. Prídeš na iné myšlienky.

V tejto chvíli mu išla väčšina na nervy ako kedykoľvek predtým. Keby tu tak bola Sylvia! Tužil po tom, aby si mohol niekde v tichosti sadnúť zatvoriť oči a rozmyšľať.

— A čo si spravil s kriketovou palicou? — znova sa strhol.

— Zahodil som ju kdesi v lese, — povedal unaveným hlasom.

— Ach, Róbert, to si nemal! — zvolala dovtedy až prekvapujúco pokojná Libby. — Mal si ju spáliť, alebo čo ja viem čo. Zotreli si z nej aspoň odtlačky prstov?

— Nie. A načo?

— Akože načo? — rozohnila sa Libby. — Nájdú na nej krv a možno aj zopár vlasov, ako si ju...

— Tak dosť! — Prerušil ju. — Počúvaj ma. Nijaký odborník na svete na nej nezájde nijaké stopy krví ani nič iné. Tá polícia sa Sylvie ani len nedotkla. Ja viem vyzerať to tak, že som ju ňou ovalil po hľave, ale to som len tak hral, už som ti to predsa povedal. Všetko to bolo iba divadielko, ktoré sme spolu so Sylviou naplánovali. Chápeš už konečne?

Pokrútila lavou. — Akože naplánovali? Niču nerozumiem.

— Dobre teda, poviem ti to celkom otvorené. Mali sme ťa už plné zuby. Chceli sme si z ťa vystreliť, aby si nám konečne dala pokoj!

Libby chvíľu mlčala, potom vľudne, takmer materinským povedala:

— No tak, Róbert, dnes už toho bolo na ťa dosť. Najlepšie bude, ak si pôjdeš hľať. Mám ti priniesť pohár horúceho mlieka.

Mlčky pokrútil hlavou a odišiel do spálne.

Zobudili ho slnečné lúče, ktoré práve vklzali do izby. Akoby v polospánku pootvoril oči, a v tej chvíli sa celkom prebral. Vedľa posteľ stála Libby a s úsmevom na perách mierila naňho revolverom.

— Zbláznila si sa?! Co to robiš? — zvolal sa posadil sa na posteľ.

— Tu máš papier a pero a piš, čo ti budem diktovať.

— Libby, to predsa...

— Piš! Zabil som svoju ženu, pretože sa mi vyhrázaťa, že ma opustí. A teraz opíš, kde si ju pochoval.

Urobil, ako mu kázala.

— Výborne. A teraz ťa zastrelím. Bude to jasná samovražda.

— Ale prečo? Prečo jednoducho nezavolás policiu?

— A načo? — potichu povedala Libby a tvár jej blížala ako oheň. — Všetko si počkal, Róbert. Nikto by sa to nikdy nedozvedel. Myslela som to úprimne.

Pristúpila o krok bližšie k posteľi.

— Ach, Róbert, prečo si to všetko pokazil? — vzdychla a potiahla spúšť.

Preložila I. SKLÁROVÁ

KARIN DENZEROVA

Smutná správa

O ôsmej večer prišiel Eddie unavený domov. Zase robil viac ako trinásť hodín. A výsledok? Smutne si vzdychol.

Jeho stolárska dielňa bola už dva roky stratová. Na písacom stole ležali účty na šesťisíc mariek, ktoré už mal dávno zaplatil. A dnes navyše prišla urgenčia za nevyrovnané splátky na pôžičku vo výške štyroch tisíc. Jeho konto už teraz vykazovalo dvadsať tisícové manko.

Zamyslel prešiel do obývačky, skade sa ozýval zvuk televízora. Margot ležala na gauči, vedľa nej škatuľka bonbónov. Už sa presvedčil, že jediným zmyslom života jeho manželky sú televízor a sladkosti. Zíšlo mu na um, že zajtra má rozhovor s vedúcim fiľalky v banke.

— Margot, priniesla si mi oblek z čistiarne? — spýtal sa.

Bol to jeho jediný slušný oblek. Bude ho potrebovať, ak má zajtra v banke solidne zapôsobiť.

— Prepáč, miláčik, celkom som zabudla, — ozvala sa a ďalej sledovala program.

Zábullivosť bola nevyliečiteľnou chorobou

jeho ženy. Niekoľko si neboli istý, či naozaj zabúda, alebo je jednoducho lenivá.

* * *

— Pán Grünner, — povedal na druhý deň ráno vedúci fíliálky, — mrzí ma, ale viac nemôžete konto prečerpávať.

Co teraz? pomysel si Eddie, keď sa za ním zavreli veľké sklenené dvere banky. Niečo sa bude musieť stať!

Sotva prišiel do firmy, dobehol za ním dieľovedúci:

— Pán Grünner, musím vám čosi ukázať! — vravel naliehavo.

Zaviedol ho k elektrickému káblu, ktorý bol značne poškodený. Bolo to vedenie vysokého napätia, ktoré zabezpečovalo chod viacerých strojov.

— Musíme zavolať elektrikára, — pokračoval, — inak sa môže stať, že vznikne požiar.

Táto veta Eddiemu neschádzala z mysle. Keby zhorela celá dielňa, o nič by nepríšiel, ba naopak, dokonca by získal. Firma bola poistená na stotisíc mariek. Konečne by mohol splatiť všetké dlyhy.

Domov prišiel zase po ôsmej večer. V televízii dávali akýsi film. Margot len zbežne odvetila na jeho pozdrav a ďalej sústredene sledovala obrazovku.

Ani nesporozivala, že Eddie opäť odišiel. Na druhý deň s istotou tvrdia komisárovi, že manžel vôbec neopustil dom a spolu s pozoroval televízny program.

Eddie vedel, že bude potrebovať alibi, tiež bol skalopevne presvedčený, že môže rátať s obmedzenosťou svojej ženy.

* * *

Škoda bola veľká, zhorela celá budova aj s inventárom. Požiar spozorovali až vtedy, keď už plameňa šlahali vysoko do oblakov. Požiarnikom sa ho nepodarilo zlikvidovať.

Eddie si spokojne mädil ruky. Všetko prebehlo, ako si predstavoval. Svojej žene vďačne odpustil aj jej slabostky.

Zakrátko sa však jeho vďačnosť úplne vtratila. O pár dní ho totiž navštívil pracovník poistovne:

— Musíme vám oznámiť smutnú správu, pán Grünner. Poisťovňa vám nemôže škodu nahradí.

— Prečo by nemohla? — vydesil sa Eddie.

— Už rok nemáte vyrovnané poistné. Nezaplatili ste napriek tomu, že sme vás niekoľkokrát upominali. Preto sme boli nútení zrušiť poistku podľa platných predpisov.

— To nemôže byť pravda! — skríkol a pozrel sa na svoju ženu.

Margot pokrútila plecami a prehodila.

— Ano, prišli akési papiere. Odložila som ich. Stále som ti to chcela povedať, ale jednoducho som na to zakaždým zabudla.

VIAC AKTIVITY V MIESTNYCH SKUPINÁCH

Hlavným príznakom, ktorý svedčí o existencii každej organizácie, kolektívnu, ale aj jednotlivcu, je ich činnosť. O našej prítomnosti na Spiši, Orave a v českých strediskách taktiež svedčí krajanská činnosť — organizačná, spoločenská, kultúrna i osvetová, vyvíjaná za vyše 40 rokov existence našej Spoločnosti. Je to bohatá pokladnička výsledkov, na ktorú možeme byť právom hrdi.

Dnes sa naša Spoločnosť ocitla v novej situácii, keď k týmto tradičným odvetviám činnosti pribudla ešte jedna oblasť, ktorej v najbližom období musí venovať mimoriadnu pozornosť. Je to hospodárska činnosť, ku ktorej nátní našu organizáciu neutešená ekonomická situácia štátu, ktorý z tohto dôvodu obmedzil dotovanie nielen našej, ale aj iných národnostných organizácií. Je paradoxné, že pred rokmi nám „hudový“ štát zamedzil takúto činnosť a dnes nás do nej priam nabáda. Peniaze sú potrebné, ak máme ako menšina i ako národnostná organizácia nadalej existovať. Máme veľa potrieb — na kraje i hudobné nástroje pre súboru a hudobné skupiny, na ich cestovanie, aby mohli svoje umenie predvádzať krajantom, na prenájmanie klubovní, odborné školenia súborov, osvetovú činnosť, výučbu materinskej reči atď.

Dnešné nefahké časy vyžadujú od nás všetkých ešte viac obetnosti a aktivity, ale aj odvahy a iniciatívy, ak sa chceme ďalej rozvíjať, udržať si svoje národné povedomie. Preto všetci mali by sme sa zamyslieť, ako pokračovať ďalej. Žiaducí je každý dobrý nápad, každá dobrá rada, kde hľadať zdroje príjmov pre našu organizáciu. Každá miestna skupina by mala pouvažovať, či by vo svojom prostredí nemohla vyvíjať takúto činnosť. Nebude to fahké, ale podľa mňa dá sa rozriešiť aj tento tvrdý oriešok. Krajania majú možnosť práve teraz prejavíť svoju podnikavosť. Nemôžeme sa spoliehať na nikoho, všetko závisí od nás.

Ako som už spomenul, máme nefahké časy, mnohé závody bankrotujú, iné ledva živoria, mnoho ľudu stratilo prácu. Ceny nadalej stúpajú, aj keď už po malšie. Príkladom môže byť nás Život, ktorý dnes stojí 1000 zlých. Práve teraz, v tejto fajke chvíli by sme mali prejavíť svoj postoj ku krajanským otázkam, dokázať, že sme Slováci a súčasne národné povedomie si budeme brániť. Preto mali by sme to prejaviť aj ďalším získavaním predplatiteľov nášho krajanského časopisu. Bola by to pre nás hanba, keby sme si ho nedokázali udržať.

Pozrime sa všetci okolo seba, čo by sa dalo urobiť pre vyvinitie hospodárskej činnosti a súčasne pre zvlečenie našich výsledkov. Máme v niektorých MS premietačky, ktoré nie sú náležite využité. Obstarajme si dobré filmy a premietajme ich po-

miestnych skupinách. Tým by sa zároveň oživila aj ich kultúrna a organizačná činnosť.

Práve teraz, pred začiatom školského roku 1990/91, mali by sme vo všetkých miestnych skupinách vyvinúť širokú kampaň pre rozšírenie výučby slovenčiny na školách. Otvára sa nám široká možnosť v tomto smere po zrušení povinnej výučby ruštiny, čím sa zmenší zataženosť detí. Využime túto príležitosť a snažme sa, aby každé krajanské dieťa sa učilo v škole rodnu reč. Zároveň vpájame našej mládeži lásku k svojej národnosti a rodnému jazyku. Je to naša morálna krajanská povinnosť.

Každá národnostná menšina, kdekoľvek žije, má svoje úspechy, ale aj problémy. O našich sme už mnohokrát písali na stránkach Života a predstavovali sme ich predstaviteľom polskej vlády a Sejmu, ako aj členom predsedníctva federálnej vlády ČSFR a slovenskej vlády. Podobné problémy ako my, s ktorými sa borí už mnoho rokov, má i slovenská národnostná menšina v Maďarsku a jej organizácia Demokratický zväz Slovákov. Aj tamojší krajania musia zápasit o svoje práva, ktoré im totalitný režim v Maďarsku nedokázal zabezpečiť. Ich situácia — a tak isto aj naša — sa všobec nedá porovnať so situáciou maďarskej menšiny na Slovensku, ako aj poľskej na Tešínsku, ktorí majú výdatnú finančnú pomoc od štátu a predovšetkým ústavne zabezpečené národnostné práva. Práve to očakávame aj my. Myslim si, že vlády Poľska, ČSFR a Maďarska mali by súrne prerokovať otázkou riešenia národnostných otázk. K ich riešeniu zaväzuje predsa Záverečný akt z Helsinkov.

ANTON PIVOVARČÍK

TYCHY

Clenovia Miestnej skupiny KSSCaS v Tychách na Slezsku prežili tohočné zimno-jarné obdobie bez väčších spoločensko-kultúrnych podujatí. Spôsobil to obmedzené prostriedky na kultúrnu činnosť a všobec problémy všedného dňa, s ktorými sa každý z nás musí dennodenne boríť. Viac sme sa zato sústredili na sledovanie jednotlivých príspevkov v našom Živote, najmä s krajanskou tematikou, ktoré od začiatku roka prinášajú každé číslo časopisu. Chceme tu spomenúť najmä článok M. And-

ráša Slováci v Poľsku a zjazdové materiály. Chceme zdôrazniť, že národnostná tematika, materiály o našich korenoch a národnom povedomí sú v našej tlači veľmi žiadúce. Potrebne sú zvlášť po vlaňajšej sérii nacionalistických, protikrajanských článkov v rôznych poľských časopisoch.

V súvislosti s tým si myslím, že treba písat takéto materiály, uvádzat rôzne fakty z našej histórie, lebo to podporuje naše národné cítenie, povzbudzuje krajany do ďalšej činnosti. Je to akési antidotum na tvrdenia niektorých poľských autorov pôsajúcich dokonca našu existenciu ako národnostnej menšiny. Vedľa toho povzbudzujúco znešajú také fakty, ktoré treba neuštále uvádzat, ba i opakovávať, že osídlenie Spiša a Oravy prebiehalo z juhu, teda zo Slovenska, a až neskôr prichádzali jednotlivci z iných oblastí. Potvrdzujú to aj posledné uhorské sčítania ľudu, v ktorých sa skoro sto percent spišského a oravského obyvateľstva hlásilo za Slovákov. Nemožno tu opomenúť ani skutočnosť, že napr. v máji 1945 asi 98 percent účastníkov plebiscitu na Orave žiadalo pripojenie Oravy k Československu. Je tiež faktom, že ešte skôr, tzn. po 10. júne 1920, čiže po pripojení Spiša a Oravy k Poľsku, boli prinutene odísť stadiaľ slovenskí knazi a učitelia, zrušené slovenské bohoslužby, ktoré by sa tam predsa nekonali, keby ich miestne obyvateľstvo nepotrebovalo. Vedľa toho bolo predsa v rámci Uhorska!

Tie a mnoho iných faktov, dokázaných historikmi, akosi nechce brať na vedomie, ba priam bráni sa pred tým, Spolok priateľov Oravy, ktorý hľadá pôvod oravského obyvateľstva kdesi v žywieckej oblasti, Jordanove a neviem kde ďalej. Clenovia toho spolu, ktorí náhle zaplápoli láskou k Orave, sa napr. pokúšajú argumentovať takto: „čo sú to za Slováci, keď neovládajú slovenský jazyk?“ Položme tu však otázkou, či Oravci, ktorí sa považujú za Poliakov, ovládajú poľský jazyk? Tak isto ako oravskí Slováci hovoria doma oravským nárečím a nie poľsky. Nie je to žiadom argument, ba sme tvrdí, že v podmienkach násilnej polonizácie, ktorá sa na Orave uskutočňovala a uskutočňuje, je našim veľkým úspechom to, že Oravci sa nadalej považujú za Slovákov.

Teraz ešte niečo o našej miestnej skupine. Na jar sme sa vybrali do prírody v Szczyrku, aby sme sa rozlúčili so zimou. Pochopiteľne diskusia krajany

sa týkala takých otázok ako: čo budeme robiť ďalej, kedy budú ďalšie stretnutia, aké podujatia nás čakajú tento rok atď. Nechýbali ani gratulácie novozvoleným členom ústredného výboru z našej MS.

Na mnohé otázky sme si nevedeli odpovedať. Veľké zmeny v Poľsku, Československu a vôbec v strednej Európe, najmä však fajčká hospodárska situácia v našej krajine spôsobujú mnoho rôznych problémov a v prípade našej organizácie vzbudzujú neststu a obmedzujú kultúrnu činnosť. Napriek tomu je potešujúce, že napr. medzi krajany na Slezsku neklesol počet predplatiteľov Života. Naopak, nás aktív sa postaral, že v druhom štvrtroku sa tento počet ešte zvýší a mám nádej, že tak bude aj nasledujúcim obdobím. Je to tak správne, lebo bez Života by nám veľa chýbalo v našom krajanskom dianí. Redakciu Života preto želáme úspechy v ďalšom vychádzaní bez problémov a viera predplatiteľov.

Koncom apríla sa konalo zasadanie výboru našej miestnej skupiny, na ktorom bolo rozhodnuté, že tento rok zanecháme niektoré tradičné letné podujatia, ktoré sme organizovali, zato sa sústredime na jesenné obdobie a pripravíme preň bohatý kultúrny program, ktorý nahradí členom resty z leta. Uvedomujeme si, že o našej existencii a životaschopnosti musí svedčiť činnosť. A tú, aj keď v obmedzenej miere, budeme ďalej vyvíjať.

BRONISLAV KNAPČÍK

SLOVENSKÁ MATURITA V JABLONKE

Počas svojich novinárskych potulok po Orave som sa zastavil v Jablonke, kde som navštívil miestne lycium a základnú školu so slovenským vyučovacím jazykom. Bolo to práve obdobie maturitných skúšok. Využil som príležitosť a požiadal som o krátky rozhovor riaditeľa školy JANA RUSNAKA.

— Aký je rozsah výučby slovenského jazyka u vás v škole?

— Ked' ide o základnú školu, v prvej triede sa slovenčinu vyučuje osem hodín týždenne. Poľský jazyk sa zavádzá od druhej triedy. Samozrejme, po skončení základnej školy je možnosť počraňať v štúdiu slovenčiny i na našom všeobecnovzdelávacom

Čítaj!
Predplácaj!
Propaguj - ŽIVOT

lýceu. Chcem dodať, že v lýceu možno zo slovenčiny sklaďať maturitnú skúšku.

— Absolventi lýcea môžu ist študovať na Slovensko?

— Pravdaže, hodne žiakov z lýcea študovalo na Slovensku. Niektorí sa po skončení štúdii vrátili do Jablonky a učia v našej škole. Chcem ešte podotknúť, že istý počet žiakov po skončení základnej školy išiel študovať na stredné školy na Slovensku.

— Ako vyzerala tohoročná maturita, vybral si niekto slovenčinu?

— Áno, dve žiačky: Eva Vaňičková z Durština a Bohuslava Sperláková z Jablonky. Obe úspešne zmaturovali. Tešíme sa tomu, lebo nakoľko viem, obe sa uchádzajú o prijatie na vysokú školu na Slovensku.

Od nového školského roku sa menia zásady vyučovania cudzích jazykov, žiaci si budú môcť voliť medzi slovenčinou a ruštinou, ktorá odteraz bude nepoviným predmetom...

To je pravda. Musím poznamenať, že oravská mládež to prijala s radosťou. Sme na to dobre pripravení. Máme v škole dobré učiteľské kádre, odborne pripravené. Môžem tu vymenovať napr. Hélenu Páleníkovú, Jánu Halaču, Margitu Pakošovú a Máriu Pilchovú. Nemali by byť žiadne problémy.

Zhováral sa:
STANISLAW KAŁAMACKI

Maturantkám a maturantom v Jablonke srdečne gratulujeme.

REDAKCIJA

SPOMIENKA NA ZJAZD ABSOLVENTOV

O niekoľko týždňov uplyva päť rokov od zjazdu prvých absolventov (I. a II. ročník) jablonského lýcea. Ako som vtedy písal, stretli sa v Jablonke po 30 rokoch od ukončenia štúdia na lýceu. Zo 40 absolventov prišla väčšina, čo bolo dôkazom že sa vzäzky s našim lýceom nepretrhli. Zjazd sa vydaril, jeho program zavŕšil zájazd na Slovensko, medziiným do Matice slovenskej, po niom rozlúčka a dohovor o ďalšom stretnutí o päť rokov.

Teraz sa blíži termín druhého zjazdu, ktorého miesto sme si dohodli už pred piatimi rokmi. Totiž väčšina z absolventov sú učitelia pôsobiaci najmä na Spiši a Orave. Niektorí pracujú na Sliezsku, iní v Krakovskom vojvodstve, teda v okruhu asi 120 kilometrov. Jeden z nich — Stanislaw Mšal pôsobí ako knaz pri Trzebini a práve on navrhoval, aby sa druhý zjazd konal uňo. Návrh bol prijatý jednohlasne.

Pochopiteľne, za päť rokov sa hodne zmenilo. Čas plynne neúprosne a väčšina absolventov už prešla do dôchodku, hoci mnohí z nich nadálej pracujú, jednoducho z ekonomických dôvodov. Nie všetci budú môcť na stretnutie prísť. Urcite na naše stretnutie už nepride krajan Ignáč Nižník, ktorý žiaľ umrel. Dúfam však, že väčšina sa dostaví, vtedy spomienky na predošlé stretnutie sú iste ešte živé.

Účastníci prvého stretnutia absolventov jablonského lýcea

Dúfam tiež, že iné bude i ovzdušie stretnutia. Žijeme v dobe — povedal by som — akéhosi národného prebudenia a to by sa podľa mňa malo odraziť i na našom stretnutí. Totiž nakoľko sa pred piatimi rokmi neviedla hovorila o našej pomoci pre krajanské hnutie a slovenskú výučbu v krajanských strediskách — teraz je pre to priaznivejšia príležitosť. Myslim si, že sa zväčší záujem o krajanské otázky, rodinnú reč, našu organizáciu a všetko, čo sa spája s národnostnou problematikou. Preto mám nádej, že toto druhé stretnutie može byť z tohto hľadiska veľmi osožné. Ostatne, ide predsa o ľudí v zrelem veku, ktorí môžu pre našu Spoločnosť ešte veľa urobiť.

Svojho času ktorí navrhoval vytvoriť klub slovenských absolventov jablonského lýcea, no hoci odvtedy prešlo hodne času, k jeho vzniku nedošlo. Možnože práve teraz sa nám túto myšlienku — podľa mňa veľmi rozumnú a potrebnú — podari uskutočniť. Zdá sa mi tiež, že podobné zjazdy mali by organizovať aj iné ročníky absolventov, ktorých jablonské lýceum opustilo už pekných pár stoviek.

Myslim si, že na našom zjazde by nemal chýbať niekto z ústredného výboru Spoločnosti a z redakcie Života, kde predsa pracujú taktiež bývalí žiaci nášho oravského lýcea.

BRONISLAV KNAPČÍK

Tieto tabuľky uverejníme v troch číslach za sebou. Vystrihnite si ich a zložte ako knižičku. Iste sa vám zidu.

Dĺžka v met- roch	Stredná hrúbka v cm.					
	94	95	96	97	98	99
1	0.69	0.71	0.72	0.74	0.75	0.77
2	1.39	1.42	1.45	1.48	1.51	1.54
3	2.08	2.13	2.17	2.22	2.26	2.31
4	2.78	2.84	2.90	2.96	3.02	3.08
5	3.47	3.54	3.62	3.69	3.77	3.85
6	4.16	4.25	4.34	4.43	4.53	4.62
7	4.86	4.96	5.07	5.17	5.28	5.39
8	5.55	5.67	5.79	5.91	6.03	6.16
9	6.25	6.38	6.51	6.65	6.79	6.93
10	6.94	7.09	7.24	7.39	7.54	7.70
11	7.63	7.80	7.96	8.13	8.30	8.47
12	8.33	8.51	8.69	8.87	9.05	9.24
13	9.02	9.21	9.41	9.61	9.81	10.01
14	9.72	9.92	10.13	10.35	10.56	10.78
15	10.41	10.63	10.86	11.08	11.31	11.55
16	11.10	11.34	11.58	11.82	12.07	12.32
17	11.80	12.05	12.30	12.56	12.82	13.09
18	12.49	12.76	13.03	13.30	13.58	13.86
19	13.19	13.47	13.75	14.04	14.33	14.63
20	13.88	14.18	14.48	14.78	15.09	15.40
21	14.57	14.89	15.20	15.52	15.84	16.17
22	15.27	15.59	15.92	16.26	16.59	16.93
23	15.96	16.30	16.65	17.00	17.35	17.70
24	16.66	17.01	17.37	17.74	18.10	18.47
25	17.35	17.72	18.10	18.47	18.86	19.24
26	18.04	18.43	18.82	19.21	19.61	20.01
27	18.74	19.14	19.54	19.95	20.37	20.78
28	19.43	19.85	20.27	20.69	21.12	21.55
29	20.13	20.56	20.99	21.43	21.87	22.32
30	20.82	21.26	21.71	22.17	22.63	23.09
1/2 m	35	35	36	37	38	38

KUBICKÉ TABUL'KY PRE GUL'ATÉ DREVO

Radšej predchádzat' ako liečiť'

Umelé hnojivá a prostriedky na ochranu rastlín v poslednom období natoľko zdraželi, že o ich používaní bude rozhodovať rentabilita. Preto nie každý rolník ich bude môcť kúpiť. Týmto sa skončí sýpanie umelých hnojív plnými hŕstami a odmeriavanie toxickejch prostriedkov na ochranu rastlín „od oka“, čiže zábava s jedmi. Dúfame, že rolníci začnú uvažovať, čo majú urobiť, aby zabránili vzniku a rozvoju choroby alebo škodcov a v prípade choroby — ako s nou bojovať čo najlacnejšie, bez používania chémie.

Drahé umelé hnojivá bude treba nahradíť maštafným hnojom a samostatne pripraveným kompostom, ktorý, snáď, nezaistí rekordnú úrodu, veľkú mrkvu alebo repu, ale bude lacný a zároveň výhodnejší pre pôdu a rastliny. Prívrženci ekológie totiž zistili, že rastliny hnojené kompostom majú lepšie rozvinutý koreňový systém a sú odolnejšie proti chorobám a škodcom. Podľa francúzskych výskumov, rastliny hnojené umelými hnojí-

vami vytvárajú slabšie mechanické tkanivo, následkom čoho ľahko poľahnú a sú menej odolné proti chorobám a škodcom, keďže dokonca trochu inakšie voňajú, čo vabi škodcov.

Predchádzanie chorobám a škodcom spočíva predovšetkým v starostlivom pestovaní, čiže v zaistení rastlinám čo najlepších podmienok pre rast a rozvoj. Rozhoduje o tom dodržiavanie termínov sejby a iných pestovacích prác, výbaba odolných odrôd, prispôsobenie miestnym klimatickým a pôdnym podmienkam, hnojenie, vhodné striedanie rastlín, správne obrábanie pôdy, ako aj okolie, ktoré dáva prísťrešie užitočným zvieratám, vtákom, ropuchám, ježom, lienkam a pod. Ochrana rastlín bez chémie nespočíva v tom, že sa chemické prostriedky nahradzuje bylinovými. Dokonca tie, zdanlivo bezpečné preparáty, sa používajú len v krajinom pripade, keďže sú jedovaté pre mnohé druhy užitočného hmyzu a — v priamom styku — aj pre ľudí. Pri príprave bylinových prostriedkov treba tak tiež dávať pozor, napr. nevychovať prach z bylin zomletých na prások, počas postrekowania nejest, potom umývať ruky, ako aj zabezpečiť preparáty pred deťmi a domácimi zvieratami. Po vykonaní postrekovania sa prakticky nemusí do-

držiavať karenčné obdobie, keďže účinkujú rýchlo a v pôde sa rozkladajú alebo vypráhavajú veľmi rýchlo. Tieto preparáty sú často menej účinné ako jedovaté chemikálie, preto sa postrekávanie musí niekoľkokrát opakovať, aby sme dosiahli žiaduce výsledky.

Biodynamickí záhradníci umožňujú žiť v záhrade neveľkému množstvu škodcov a burin, keďže ich považujú za takú istú súčasť prírody ako pestované rastliny a bojujú s nimi až vtedy, keď ohrozujú úrodu. Tvrdia tiež, že hmyz, huby a baktérie nie sú skutočnou príčinou ochorenia rastlín, keďže ich úloha v prírode spočíva akoby v objavovaní slabých rastlín, neprispôsobených, podvyživených, ktoré sú menej odolné a preto ľahko poľahnú chorobám a škodcom. Teda, keď sa vďaka preparátom na ochranu rastlín podarí udržať pri živote postihnuté rastliny, budú nadalej slabé a neprispôsobené.

Priemerný záhradník sa iste ľahko zmieri s burinou a škodcami vo svojej záhrade, lenže prírodné práva sú nenarušiteľné, hoci napr. krta v záhrade tolerujeme v skutočnosti nie preto, že plní dôležitú úlohu v prírode, ale preto, že sa ho ľahko môžeme zbaťiť. Vyplatí sa však trochu širší pohľad na prírodu, dokonca v takom prozaickom kontexte, ako ošetrovanie záhrady.

Úsporná chémia

Chemické prostriedky a najmä herbicídy, sú stále drahšie. Ale v mnohých prípadoch sa bez nich nemožno zaobísť. Ručné alebo mechanické ničenie mnohoročnej buriny neprináša výsledky, keďže táto burina opäť rýchle rastie. Na mnohých poliach je v období vegetácie nevyhnutné mnohonásobné používanie herbicídov, hlavne pre opäťovný rast buriny. Postrekovanie nie je vždy možné, aby sme nepoškodili rastliny. Časte sú tiež prípady, že sa jednoducho nemusí postrekovať celú plochu, len ničiť miesta, na ktorých rastie burina. Práve pre takéto miestne použitie herbicídu Roudap je dobrým a jednoduchým zariadením tzv. mazáč.

Roudap je systematickým herbicídom, ktorý vniká do zelených častí rastlín a spolu s

rastlinnými štvavami prechádza do koreňového systému. Úplne ničí korene a nadzemné časti rastlín. Je veľmi účinný — ničí tiež nielen jednoročnú, ale aj mnohoročnú burinu spolu s pýrom.

Pracovným prvkom mazáča je zvláštne zhodený povraz z umelých vláken. Mazáč sa naplní roztokom herbicídu a tekutina z tohto povrazu-knôta sa potieraním mechanicky prenáša na burinu.

Vďaka mazáču možno niekoľkokrát zmenšiť množstvo používaneho herbicídu a tým, pochopiteľne, značne znížiť náklady na ochranu rastlín. Pri postrekovaní na 1 ha je potrebné, — podľa druhu buriny, — až 4–8 lit. Roudapu, ktorý pri používaní mazáča — iba 0,5 až 2 lit. Pri dnešnej cene Roudapu (asi 140 tis. zl za 1 lit.) je to už veľká úspora, najmä ak ho kupíme v menšom balení (150 ml).

Používanie mazáča, vďaka priamemu na-

nášaniu tekutiny na burinu, vylučuje nebezpečie prenášania tohto herbicídu na pestované rastliny. Herbicíd zároveň neohrozenie biologický život v pôde a nespôsobuje problémy so striedením rastlín.

V súčasnosti sa skúma možnosť využitia mazáčov pre iné systemické herbicídy, pre boj s burinou v melioračných priekopách a rybníkoch a pre ničenie buriny v cukrovej repe.

Vo výrobe, sú dve verzie tohto zariadenia: mazáč-20 (menší) a mazáč-40, s dvojitoj pracovnej šírkou (40 cm). Ich distribútorom je Hortmasz a malí bi byť v predaji v celom Poľsku v Podnikoch pre zásobovanie záhradníkov. Zariadenie možno kúpiť i priamo u výrobcu (Závod pre výrobu a montáž polnohospodárskych zariadení v Skiernewicach) po veľkoobchodnej cene, čiže asi o 30 percentnejšie (mazáč-20 — 27 000 zl a mazáč-40 — 62 000 zl).

Dĺžka v met-roch	Stredná hrúbka v cm.									
	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1	1	1	1	1	2	2	2	3	3	
2	2	2	2	3	3	4	4	5	5	6
3	2	3	3	4	5	5	6	7	8	9
4	3	4	5	5	6	7	8	9	10	11
5	4	5	6	7	8	9	10	11	13	14
6	5	6	7	8	9	11	12	14	15	17
7	6	7	8	9	11	12	14	16	18	20
8	6	8	9	11	12	14	16	18	20	23
9	7	9	10	12	14	16	18	20	23	26
10	8	10	11	13	15	18	20	23	25	28
11	9	10	12	15	17	19	22	25	28	31
12	9	11	14	16	18	21	24	27	31	34
13	10	12	15	17	20	23	26	30	33	37
14	11	13	16	19	22	25	28	32	36	40
15	12	14	17	20	23	27	30	34	38	43
16	13	15	18	21	25	28	32	36	41	45
17	13	16	19	23	26	30	34	39	43	48
18	14	17	20	24	28	32	36	41	46	51
19	15	18	21	25	29	34	38	43	48	54
20	16	19	23	27	31	35	40	45	51	57
21	16	20	24	28	32	37	42	48	53	60
22	17	21	25	29	34	39	44	50	56	62
23	18	22	26	31	35	41	46	52	59	65
24	19	23	27	32	37	42	48	54	61	68
25	20	24	28	33	38	44	50	57	64	71
26	20	25	29	35	40	46	52	59	66	74
27	21	25	31	36	42	48	54	61	69	77
28	22	27	32	37	43	49	56	64	71	79
29	23	28	33	38	45	51	58	66	74	82
30	24	29	34	40	46	53	60	68	76	85
1/2 m	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1

Dĺžka v met-roch	Stredná hrúbka v cm.					
	88	89	90	91	92	93
1	0.61	0.62	0.64	0.65	0.66	0.68
2	1.22	1.24	1.27	1.30	1.33	1.36
3	1.82	1.87	1.91	1.95	1.99	2.04
4	2.43	2.49	2.54	2.60	2.66	2.72
5	3.04	3.11	3.18	3.25	3.32	3.40
6	3.65	3.73	3.82	3.90	3.99	4.08
7	4.26	4.35	4.45	4.55	4.65	4.76
8	4.87	4.98	5.09	5.20	5.32	5.43
9	5.47	5.60	5.73	5.85	5.98	6.11
10	6.08	6.22	6.36	6.50	6.65	6.79
11	6.69	6.84	7.00	7.15	7.31	7.47
12	7.30	7.47	7.63	7.80	7.98	8.15
13	7.91	8.09	8.27	8.46	8.64	8.83
14	8.51	8.71	8.91	9.11	9.31	9.51
15	9.12	9.33	9.54	9.76	9.97	10.19
16	9.73	9.95	10.18	10.41	10.64	10.87
17	10.34	10.58	10.81	11.06	11.30	11.55
18	10.95	11.20	11.45	11.71	11.97	12.23
19	11.56	11.82	12.09	12.36	12.63	12.91
20	12.16	12.44	12.72	13.01	13.30	13.59
21	12.77	13.06	13.36	13.66	13.96	14.27
22	13.38	13.69	14.00	14.31	14.62	14.94
23	13.99	14.31	14.63	14.96	15.29	15.62
24	14.60	14.93	15.27	15.61	15.95	16.30
25	15.21	15.55	15.90	16.26	16.62	16.98
26	15.81	16.17	16.54	16.91	17.28	17.66
27	16.42	16.80	17.18	17.56	17.95	18.34
28	17.03	17.42	17.81	18.21	18.61	19.02
29	17.64	18.04	18.45	18.86	19.28	19.70
30	18.25	18.66	19.09	19.51	19.95	20.38
1/2 m	30	31	32	33	33	34

WĘTERYNARZ

BIEGUNKI NIEZARAŽLIWE
PRZYCHÓWKI

Oprócz biegunków o charakterze zakaźnym, to jest wywoływanego przez bakterie i udzielających się zdrowym zwierzętom, spotyka się u cieląt, prosiąt i jagniąt, rzadziej u średnich, biegunkę spowodowaną zapaleniem żołądka i jelit. Przyczyną biegunki jest wtedy przekarmienie oseska, niewłaściwy skład mleka matki lub mleka podawanego przy sztucznym karmieniu. Na skład mleka matki wpływą zawsze rodzaj paszy, którą zwierzę jest żywione. Przy sztucznym karmieniu mlekiem bardziej często powodem biegunki może być nieprzestrzeganie czystości. W resztkach mleka, które kwaśnieje w brudnym naczyniu, wytwarzają się jady zatrzymujące młody organizm. Przyczyną biegunki może być też wczesne odstawnienie oseska od matki, kiedy jego narządy trawiennie się jeszcze nie przystosowały do nowego pożywienia. Niektóre choroby zakaźne matki (pryszczycy, zapalenie wymienia) mogą również przyczynić się do powstawania biegunki osesków. Cieletka i jagnięta często chorują na biegunkę wskutek zjedzenia młodej trawy zmoczonej deszczem lub rosą. Chorze zwierzęta przestają ssąć,

pojawia się biegunka, przy czym kąt jest cuchnący i zawiera kłaczki ścieżnego i nie strawionego mleka. Jednocześnie osesek opada z sił, oczy ma zapadnięte, sierść nastroszoną, a przy naciskaniu brzucha zdradza bóle, skóra i uszy są zimne. Choremu zwierzęciu należy przez 1–2 dni podawać tylko przegotowaną wodę lub napar z rumianku. Dobrze jest podawać przegotowane mleko z dodatkiem zakupionej w aptece wody wapiennej (1–2 łyżki na 1 l mleka). Matce i oseskom zmienia się paszę. Musi być ona świeża i czysta. Prosięta chore na biegunkę można leczyć przez podawanie im zakwaszonej serwatkę. Serwatkę przygotowuje się z chudego mleka krowiego. Na jedno prosię, bierze się 50–100 g mleka, zależnie od wieku i ciężaru prosięcia. Jeżeli prosięta są dobrze wyrośnięte, należy wziąć 80–100 g mleka (50 g mleka to 3 łyżki stołowe). Do mleka daje się 6–12 kropel kwasu mlekkowego. Dla przykładu podaję, jak należy przyrządzić zakwaszoną serwatkę dla pięciu drobnego prosiąt chorych na biegunkę: 1/4 litra (1 szklanka) chudego mleka krowiego należy wlać do bardzo czystego garnuszka 1/2-litrowego. Do mleka dodaje się 1/2 łyżeczki od herbaty kwasu mlekkowego. Powłaniu kwasu mlekkowego zawartość garnuszka należy dobrze wymieszać świeżo wystruganym patyczkiem, a następnie podgrzać, przy czym najlepiej wstawić ten

garnuszek z mlekiem do drugiego zawierającego gorącą wodę. W ten sposób mleko równomierne się nagrzewa i zsiada. Gdy mleko zaczyna się zsiadać, a serwatka oddzielać, należy je przecedzić przez gaze. Gdy serwatka ostygnie do temperatury świeżo udojonego mleka (30–40°C), podaje się je prosiętem do picia. Ponieważ prosięta niechętnie piją kwaśną serwatkę, powinno się je przed tym przegrodzić przez 2 godziny. Serwatka powinna być przygotowana bezpośrednio przed zadaniem jej. Przetrzymywana przez jeden dzień nie nadaje się do leczenia chorych na biegunkę prosiąt. Tak przyrządiona serwata jest również doskonałym środkiem chroniącym prosięta przed biegunką, powinno się ją zadawać także sztukom zdrowym.

ZARAZA JAGNIAT

Przyczyną zarazy jagniąt jest zarazek atakujący je w okresie, kiedy młody organizm jest osłabiony. Zarazem ulegają także jagnięta starsze. Choroba atakuje głównie przewód oddechowy zwierząt. Zarazki mogą znajdować się też w organizmie jagniąt zdrowych. Są to tzw. nosiciele choroby, którym nie szkodzą dozę, dopóki organizm nie osłabie. Czynnikami zmniejszającymi odporność zwierząt na tę chorobę jest przede wszystkim przeżycie, zle żywienie i trzymanie zwierząt w nieodpowiednim po-

mieszczeniu. Zaraza jagniąt występuje głównie w okolicach bagażniczych, nisko położonych. Zarazki szybko przenoszą się z chorych zwierząt na zdrowe wraz z kałem i moczem oraz śliną kaszlących i prychających chorych zwierząt na zdrowe wraz występuje wysoka gorączka, osłabienie, brak apetytu, biegunka i przyśpieszony oddech. Czasami puchne głowa i szyja. Po 3–5 dniach choroby następuje śmerć z wyciecznienia. Jagnięta mogą niekiedy chorować kilka tygodni, następuje wtedy wychudzenie chorych zwierząt, z nosa oczu wycieka ropa oraz pojawia się silna duszność i kaszel, wełna łatwo wypada. Należy jak najszybciej wydzielić chore sztuki i niezwłocznie wezwać lekarza. Przy zapobieganiu — jagnięta trzeba trzymać w suchych, czystych i widnych pomieszczeniach oraz unikać przeciągów. Latem należy jak najwięcej paść owce na pastwiskach, unikać jednak pasania na bagnach i mokrych łąkach. W zimie pomieszczenia muszą być przewietrzane. Okresowo owczarnie się odkaża, tak jak i przy innych chorobach zaraźliwych. Zarobaczone owece odrobacza się. Nowonabyte zaś muszą być trzymane co najmniej przez miesiąc w osobnych pomieszczeniach, aby zapobiec zwiększeniu chorób zaraźliwych. Szczególnie niebezpieczne są owece wychudzone i kaszlące.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

WADEMECUM
SAMORZĄDU

KTO RZĄDZI W SOŁECTWIE

Inaczej kształtuje się struktura władz sołectwa, a inaczej — dzielnicy. Sołectwo jest jednostką mniejszą, silniejsze są tu więzi społeczne. W związku z tym istnieje możliwość zastosowania instytucji demokracji bezpośredniej. Organem uchwałodawczym jest więc zgromadzenie ogółu mieszkańców — zebranie wiejskie. Jego uchwały wykonuje sołtys. Co prawda przepisy prawa nakładają wprost na niego niektóre obowiązki, np. pobieranie podatków czy też wydawanie zaświadczeń, ale są to z reguły sprawy techniczne. Stanowienie o wszystkich najważniejszych sprawach należy do kompetencji zebrania.

Sołtys, poza wymienionymi już funkcjami, może sprawować zarząd powierniczy majątkiem komunalnym przekazanym przez radę gminy. Poza tym może być upoważniony do wydawania decyzji administracyjnych w sprawach indywidualnych. Będzie tu chodziło przede wszystkim o tzw. decyzje deklaratorskie, stwierdzające określony stan rzeczy (np. posiadanie pewnej liczby hektarów gruntu).

W sołectwie działać będzie jeszcze jeden organ, rada sołecka, która w świetle rozwiązań ustawy nie ma samoistnych kompetencji, pełni funkcje opiniodawcze i doradcze wobec sołtysa. Ustawodawca nie przesądza, jak

liczny ma to być organ ani też, jaka ma być jego struktura wewnętrzna. Członkowie rady, podobnie jak sołtys, wybierani są bezpośrednio przez ogół stałych mieszkańców uprawnionych do głosowania.

Mówiąc o dzielnicach moglibyśmy powtórzyć większość kwestii związanych z kompetencjami organu uchwałodawczego i wykonawczego, o których wspomnialiśmy przy okazji sołectwa. Inny jest natomiast sposób wykonywania władzy. O ile dla sołectwa charakterystyczna jest daleko idąca demokracja bezpośrednią, o tyle w dzielnicach mamy do czynienia z demokracją przedstawicielską. Organem uchwałodawczym jest więc, rada a wykonawczym — powoływany przez nią zarząd dzielnicy. Zasady i tryb wyboru rady dzielnicy określa rada gminy, a liczebność tego organu ustala się na podstawie art. 17 (tak jak dla rady gminy).

Władze osiedla mogą być ukształcone dwoma. Ich struktura może być oparta na systemie przedstawicielskim, jak w dzielnicach (rada i zarząd osiedla). Można tu jednak zastosować ten sam zakres demokracji bezpośrednią, co w przypadku sołectwa. Wówczas organem wykonawczym jest również zarząd, ale uchwałodawczym — ogólnie zebranie mieszkańców. Kierowano się zasadą, że w jednostce mniejszej od dzielnic mogą istnieć więzy społeczne wystarczające dla funkcjonowania form bezpośredniego sprawowania władzy.

WÓJT, BURMISTRZ,
PREZYDENT

Organem wykonawczym w gminie jest zarząd. Jaka jest

wobec tego pozycja wójta, burmistrza lub prezydenta?

Najogólniej można stwierdzić, że wójt będzie przewodniczącym zarządu na wsi, a burmistrz w mieście. Wyjątkiem są miasta liczące więcej niż 100 tys. mieszkańców, gdzie będzie prezydent. By jednak nie naruszać obecnego stanu, usankcjonowano istnienie urzędu prezydenta tam, gdzie istniał on do tej pory, tzn. we wszystkich miastach wojewódzkich oraz innych, w których jest więcej niż 50 tys. mieszkańców.

Wójt, burmistrz i prezydent wybierani są w szczególnym trybie: w oddzielnym, tajnym głosowaniu, w obecności co najmniej dwóch trzech wszystkich radnych. Przyjęcie takiego rozwiązania to wyraz szczególnego znaczenia, jakie ustawodawca przywiązuje do tej funkcji. Wydaje się, że sprawność działania zarządu, a co za tym idzie, skuteczność wykonywania przez gminę zadań publicznych, będzie w dużym stopniu zależała właśnie od fachowych i organizatorskich umiejętności człowieka, który stanie na jego czele.

Kompetencja wójta i burmistrza to, przede wszystkim przewodniczenie zarządu, a więc m.in. prowadzenie obrad, zwoływanie posiedzeń, wyznaczanie ich terminów. Równie ważne jest kierowanie bieżącymi sprawami gminy i związanymi z tym decydującymi codziennymi sprawach społeczności lokalnej. Zgodnie z wolą ustawodawcy, to wójt, czy też burmistrz, reprezentuje gminę na zewnątrz. Wydaje też decyzje z zakresu administracji publicznej w indywidualnych sprawach obywateli. Wreszcie trzeba wspomnieć o kierowaniu urzędem gminy oraz wykonywaniu uprawnień zwierzchnika służbowego wobec jego pracowników. Niezależnie od tego, wójt (burmistrz) może zastępować zarząd w sprawach nie cierpiących zwłoki, związanych z bezpośrednim zagrożeniem interesu publicznego. Chodzi o sprawy pozostające w gesti zarządu, a wymagające natychmiastowego działania, bo gdyby się go nie podjęto, zagroziły to niezrealizowaniem jakiegoś zadania publicznego. W tym trybie mogą być podejmowane niektóre decyzje związane z gospodarowaniem mieniem komunalnym czy też z wykonywaniem budżetu. Podejmując taką decyzję zamiast zarządu, wójt (burmistrz) ma obowiązek przedstawienia jej do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu. Jeżeli zarząd decyzji nie zatwierdzi, albo też jeżeli nie zostanie ona przedstawiona, jest nieważna.

Omówiona powyżej kompetencja nie obejmuje zarządów porządkowych. Są to akty prawnie obowiązujące, dotyczące praw i obowiązków ogółu mieszkańców gminy. O tych sprawach powinien stanowić organ przedstawicielski — rada. Co więcej, bez konkretnego upoważnienia ustawowego może to robić tylko wówczaś, gdy jest to niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia obywateli albo dla zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego. Co prawda, te działania trzeba czasem podjąć natychmiast, ale wówczas może to zrobić zarząd, nigdy zaś wójt lub burmistrz. Gdyby było inaczej, trzeba by to było uznać za zbyt daleko idącą delegację uprawnień do stanowienia prawa miejscowego bez wyraźnego upoważnienia ustawowego.

FERENC HEVES

Šarkanov bol'avý zub

Sedemhlavého šarkana rozbolel zub. Od bolesti tak reval, že či človek, či zviera, radšej sa ukryli na bezpečnom mieste. Aj chulosťe jasne kvietky stiahli svoje lupienky, ako to zvykli robiť pred búrkou.

Nikt nevydržal počúvať strašný rev šarkana.

Takto to šlo niekoľko dní. Pretože šarkana bolesti neopúšťala, široko-daleko nikto nespal. Vtedy sa rezholol kováč, ktorý priležitosťne trhal aj zuby a býval v dedine, čo bola k šarkanovej jaskyni najbližšie, že prišeru vyhľadá. Šarkan býval v jaskyni medzi vrchmi. Toto miesto sa dalo ľahko nájsť: nielen podľa revu tam každý trafil, ale i oheň z papule šarkana ťahal tak vysoko, že ho bolo vidieť na diaľku.

Kováč si priniesol so sebou veľkú reťaz a drevené vedro. Keď prišiel k jaskyni, smelo zvolal na šarkana:

— Zapriahám tvoju sedemhlavú jasnosť, prestaň sopti oheň, lebo hoci som si zvykol na páľavu i na dym, toto je aj na mňa veľa. Prišiel som ti pomôcť.

Šarkan sa umúdril. Hned prestal sopti oheň a iskríť. Aj rev prestal. Šarkan už len stonal od bolesti, čo však robilo taký lomoz, akoby sa do údolia rútili obrovské kamene.

— Chlapče, pod sem, pozri sa mi na zub, — prehovoril šarkan krotko. — Ak naň najdeš dajakú bylinu, budem ti povdaňný. Ale beda tvojej hlave, ak mi nevieš pomôcť.

Kováč smelo prikročil, aby vyšetril zlý zub.

— Ráč otvorí ústa, ale len tie, v ktorých je zlý zub, — povedal, lebo sa mu nechcelo hľadiť do siedmich roztvorených tlám sedemhlavého šarkana.

Šarkan roztvoril ústa, v ktorých kováč uvidel zlý zub: bola v ňom taká diera, že veverička by v nej mala pohodlné hniezdo.

— Tu už liek nepomôže, — odpovedal kováč, — tento zub treba vytrhnúť. Nebude to boliet, lebo ho najprv umŕtvim.

Šarkan sa veľmi zlákol, keď počul o trhaní zuba. Načo tajíť, bol zbabelý, hoci mal obrovskú silu. Co mal však nakoniec robiť? Súhlasil a zakýval všetkými siedmimi hlavami.

— Urob, chlapče, urob, ako myslíš, len nech ma zub — neboli, — mrnčal.

Kováč si už vopred pripravil červenú, ostro páliacu papriku. Rozdrvil ju na prach a vsypal do vedra, ktoré naplnil vodou z potoka. Túto červenú vodu potom nalial na boľavý zub. Červený odvar pálil šarkanovo dásno, až mu slzy tiekli zo všetkých štrnáštich očí, ale túto bolest vydržal, lebo bola oveľa menšia ako bolest chorého zuba.

Potom kováč omotal reťaz okolo zlého zuba. Koniec reťaze upevnil na kmeň veľkého duba, ktorý stál pri vchode do jaskyne. Dub už nemal lístie, zhorelo v plameňoch, ktoré sálali zo šarkanových papúľ.

Nato kováč povzbudivo zvolal na šarkana:

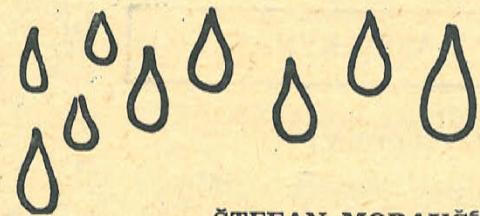
— Teraz ráchte, sedemhlavá jasnosť, silne trhnút hlavou, chorý zub určite vypadne.

Šarkan opatrnne pohol hlavou, najprv raz a potom ešte raz. Lenže vtedy sa bolest od zuba znova vrátila. Bolesť ešte viac ako predtým. S ohlušujúcim revom šarkan upustil od pokusov vytrhnutý zub a v šialenej zlosti sa chcel vyrútiť na kováča. Ten však nečakal a rýchle vybehol z jaskyne.

Z bezpečnej vzdialenosťi potom s posmemom kričal na šarkana:

— Len sa, tvoja jasnosť, šarkan, nečutuj. Zub boli len raz, potom prestane!

Šarkan sa neodvážil silnejšie trhnúť hlavou, lebo sa bál novej bolesti. Zahynul od hladu, priviazaný na reťaz. Kováč si získal veľkú úctu za odvahu, lebo oslobodil kraj od strašidelného netvora.

ŠTEFAN MORAVČÍK

Dážd' klopkalín

Klop, klop, klop na oblok
prštěkom ospalým.
Ja nie som čaro, zmok,
ale dážď klopkalín.

Idem len okolo,
času len trošku mám.
Zdravím vás vospolok!
Niečo vám pošuškám.
Klopem vám na spánky
prštěkom zlatým.
Šťastlivé snívanký!
Skočím do fontánky
a tam sa stratím.

JAROSLAV REZNÍK

FERENC HEVES

Pieseň o vlasti

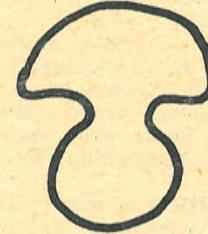
Kde horou tečie potok čistý
a šepká tráve, ako rást
kde vietor hladí stromom listy —
je tvoj diel zeme, tvoja vlast.

Kde chodil dedo v stopách predkov
siat zrno, tiché zvery pást,
kde chlieb tvoj vonia čerstvou striedkou —
je tvoj diel zeme, tvoja vlast.

Kde zem raz tvojím hrobom vzklíči
a vnuči prídu vence klášt,
kde hrozno dužnie vo viniči —
je tvoj diel zeme, tvoja vlast.

Kde z piesne nikdy neubúda,
kde kvetmi kvitne každá stráň,
je tvoj diel zeme, tvoja hruda —
tak si ju chráň, tak si chráň!

VILIAM MARČOK

Pečiarka

Pečiarka za pečiarôčkou
nahusto si rastú.

Cierna už má veľa rôčkov,
chcem len ružovkastú.

HVIEZDY SVETOVEJ ESTRÁDY

Don Johnson

Tento vynikajúci herec sa stal slávny najmä vďaka znamenitému seriálu Miami Vice (Policajti z Miami), ktorý donedávna vysielala Poľská televízia. Bol nakrútený pred šiestimi rokmi a tak sa zapáčil divákom, že sa Don odvážil neskromne vyhliasiť pred novinárm: „Sme slávnejší ako The Beatles“. Nepochybne veľkú zásluhu na popularite seriálu má sám Don Johnson, známa osobnosť v Hollywoode. Okrem spomínaného seriálu tento herec zahral o.i. v takých filmoch ako: Dlhé horúce leto, Sweet Heart's Dance, Cease Fire, Dead Bang, Elvis Presley and the Beauty Queen, v ktorom Don zahral práve Presleya.

Prečo uvádzame Dona Johnsona v tejto rubrike? Preto, lebo popri hraní a režirovaní filmov herec zároveň skladá a píše texty pesničiek, no a, samozrejme, spieva. Možno dodať, že si s mikrofónom znamenite počína. Jeho koncerty, podobne ako filmové úlohy, pritahovali tisíce poslucháčov.

Prvá dlhorejúca platňa Dona Johnsona nazvaná Living The Book Of My Life prešla bez povinnutia, zato druhá — Heartbeat, s pesničkami Miami Vice bola okamžite vypredaná napriek vysokému nákladu. Taktiež single s takými hitmi ako Heartche away, Heartbeat, ako aj Voice On A Hotline si získali obrovskú popularitu. Náladové, melodické a romantické skladby sa veľmi zapáčili najmä početným zbožnovateľkám driečneho Dona.

Podbobe ako profesionálne úspechy, stredobodom záujmu je i súkromný život Dona Johnsona, najmä jeho početné lúbostné zápletky a manželské zväzky s Patti d'Arbanvilleovou a znáomou herečkou Melanie Griffithovou, s ktorou sa vlni opäťovne oženil. Veľa klebieť vyzval flirt Dona s Barbro Streisandovou, s ktorou sa vraj zoznámil na slávnosti odovzdávania cien Grammy a zanedlho nahrali spolu platňu Till I Loved You. Neskor, keď sa rozišli, Johnson pripravil ďalšiu dlhorejúcu platňu Let I Roll, ako aj singel Teil It Like It Is, ktorý sa stal veľkým a obľúbeným hitom.

Film, pesničky a pekné ženy — to nie sú jediné záľuby Dona Johnsona. Má rád šport — hrá tenis, golf, pláva a intenzívne trénuje

kulturistiku. Vo voľnom čase rád počúva soulovú hudbu, rock and roll, ako aj hudbu v štýle heavy metal (jš).

RUDOLF DOBIAS

Dobré ráno, dobrý deň!

Dobré ráno, dobrý deň!
Dobré ráno, modrá rieka
s chumáčikmi bielych pien.
Dobré ráno, šálka mlieka!

Dobré ráno, akže sme
priniesť pozdrav od človeka
i jabloniam do humien,
aj psíkovi, čo tam šteká.

Dobré ráno, pekári!
Dobré ráno, ranné vôle,
i vám, majstri murári,
stavajúci domov v dome.

Zeriavnici-husári
z výšok hľadia na jablone
spievajú si, betári,
kým sedlajú vrané kone.

FERKO URBÁNEK HOJ, VLAST MOJA

Maestoso - slávostne

1. Hoj, vlast moja, ty zem drahá, ja zo srd-ca ťa
 2. Hoj, vlast moja, ty zem drahá, ja zo srd-ca ťa
 mi - lujem. Chcem tvojim verným sy-nom byť,
 mi - lujem. Za te-ba žiť a mrieť ja chcem,
 za blaho two-je v prăo žiť. Hoj, vlast moja,
 bys' bola štastná dra-há zem Hoj, vlast moja,
 ty zem dra-há, ja zo srd-ca ťa mi - lujem.
 ty zem dra-há, ja zo srd-ca ťa mi - lujem.

Jurgova a Aleksandra Jankowska z Wałcza.

NAŠA FOTOHÁDKA

Naša snímka predstavuje vynikajúceho egyptského filmového herca, ktorý si získal medzinárodnú slávu. Hral v mnohých anglických a amerických filmoch napr. Lawrence of Arabia, Noc generálov, Mayerling alebo Doktor Zivago. Prednedávnom bol v Poľsku, kde sa nakrúca film Zlo-dej dúhy, v ktorom hrá hlavnú úlohu. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

V Živote č. 382/90 sme uverejnili snímku amerického herca Al Pacino. Knihy vyžrebovali: Jolanta Bednáriková a Cyril Klukošovský z Novej Belej, Krištof Silan a Alexandra Vojtasová z

Aj drozdy si hrdlá ladia,
zobáčky dokorán:
dobré ráno, drozdia stráň,
dobré ráno, cesta hadia!

Dobré ráno, detská dlaň!
Dobré ráno, ľudská rieka!
Veľa dobrých rán
pre vtáca i pre človeka!

ELENA ČEPČEKOVA

Radost'

Zelené má tráva vláska
a v nich kvitnú sedmokráska.
Ja mám vláska plavé,
no v nich ako v tráve
biely venček ani víla,
sama som ho dneska vila.

Pozérám na lastovičku,
stříhá nebo po kústičku.
I ja chcem byť vtákom,
objat z výšky zrakom
hory, potok i lúčinu,
moju krásnu domovinu.

JOSEF KAINAR

Indiáni

Indiáni, ti se mají!

Celý den si jenom hrají.
Skáčou hejsa, hopsasa,
chytají se do lasa.

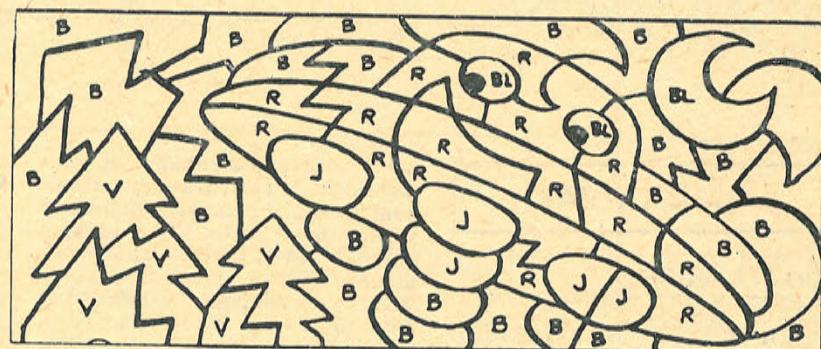
Potom vlezou do vigvamu,
zavolají na svou mámu:
„Mámo, mámo, máme hlad.“
Snědí vlka a jdou spát.
Do spánku jim pěkně vyjí
kojotové na prérii,
ráno sluníčko je vzbudí,
a ti malí chlapci rudí
hned vyběhnou mezi stany
hrát si. Nač? Na Indiány.

JÁN NAVRÁTIL

Pod lipami

Rozkvitajú lípy,
až im z hrncov kypí.
Všetky tóne plné vône,
načri si a vypí!

MILÉ DETI! Tentokrát sme pre vás pripravili obrázok, ktorý pekne vymaľujte farebnými ceruzkami — R — červená, B — modrá, V — zelená, BL — biela, J — žltá. Ak sa vám písmená zdajú popletné, je to preto, že obrázok sme pre vás vybrali z francúzskeho časopisu Pif. Želáme vám príjemnú zábavu.

STROJ

NA VYHRÁVANIE

Dnes, keď uzatvárame toto číslo, práve sa začinajú majstrovstvá sveta vo futbale v Taliansku. Najväčším uchádzca o titul majstra je podľa znalcov Taliansko. Aj my s tým súhlasíme, chceme však upozorniť na druhého veľkého favorita — NSR. Na šampionáte štartuje len od r. 1954, ale už dvakrát bol tento celok majstrom a trikrát obsadiл druhé miesto. Prednostou NSR je ako vždy výborná kondícia, znamenitá fyzická príprava, dobre načasovaná forma, vynikajúca kolektívna hra a umná taktika podriadená konečnému výsledku. Mužstvo je veľmi vyrovnané, nemá veľké hviezdy, no takí hráči ako Rudi Völler (na snímke) alebo Lothar Matthäus tiež veľa dokážu.

MÓDA

Na horúce letné dni vhodným materiáлом je bavlna. O jej kvalitách nemusíme nikoho presvedčať. Preto prinášame pári môdnych modelov, podľa ktorých si môžete šíť aj vy.

Dvojdielny komplet — sukňa a kabátik je športového typu. Ku kompletu sa veľmi hodia výrazne farebné tričká a dopínky, ako aj plátenná obuv.

Pre malé parádnicie navrhujeme krásnu sukničku so živôtikom a volánikmi. Sukňu môžete upliesť z vlny prípadne z bavlnenej priadze bielej farby alebo bledomodrej buď ružovej. Kraj sukne a volániky sú ozdobené dvoma pásikmi; v pase je sukňa mierne nariasená.

Na dovolenku prípadne na iné nevesedné letné dni vám ponúkame jednoduchý trojdelený komplet — nohavice, blúzka a sako. Pásikavé sako z krepy má zaujímavo riešené zapínanie. Dlhé nohavice môžete vymeniť za krátke nohavice či bermudy. Vhodným doplnkom je jednoduchá bľúzteria podobnej farebnosti.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

POLIEVKA Z HOVĀDZIEHO CHVOSTA. Rozpočet: 500 g mäsičite hovādzieho chvosta, 40 g masla, 100 g koreňovej zeleniny, 1 cibuľa, 1 bobkový list, na hrot noža tymianu, 1 zrunka nového koreňa, 4 zrunka čierneho koreňa, soľ.

Hovādzí chvost očistíme, umyjeme, rozsekáme na kúsky a osolíme. Na rozohriatom masle oprážime pokrájanú koreňovú zeleninu, cibuľu, celé čierne a nové koreniny, bobkový list a tymian. Do tohto základu vložíme kúsky mäsa, podlejeme horúcou vodou a udusíme do mäkká. Mäkké mäso zbavíme kostí a prípadne ešte pokrájame. Štavu z mäsa rozriedime potrebým množstvom horúcej vody, povaríme a precedíme na pokrájané mäso.

Podávame s osobitne uvarenými tenkými rezancami.

SIRČIANSKE GULKY. Rozpočet: 500 g zemiakov, 200 g hrušnej múky, soľ, 150 g pečeného alebo vareného mäsa, 50 g škvareiek, 1 menšia cibuľa, 2 strúčiky cesnaku, mleté čierne koreniny, 40 g masti a 1 cibuľa na poliaťie.

Polovicu zemiakov uvaríme v šupke, olúpeme a pretlačíme. Druhú polovicu zemiakov olúpe-

me a surové postrúhamem. K preťačeným i postrúhaným zemiakom prisypeme múku, osolíme v vypracujeme cesto, ktoré vŕkam natenko vyvaľkáme. Akékoľvek pečené, varené či udené mäso a škvarky zomelieme, pridáme ciбуľu posekanú nadrobno, roztretý cesnak, trochu soli, mleté čierne koreniny a dobre premiešame. Vyvaľkané cesto pokrájame na štvorce, do každého dáme trochu mäsovej zmesi, obalíme jem cestom a sformujeme gulky, ktoré uvaríme v osolenej vode. Uvarené dáme na misu o polejeme mastou, v ktorej sme upražili do ružova cibuľu pokrájanú nadrobno.

Podávame s dusenou kyslou kapustou.

RAJČIAKY PLNENÉ BRYNDZOVOU PLNKOU. Rozpočet: 8 tvrdých, rajčiakov, šunka alebo iná udenina, hlávkový šalát a pažitka na obloženie.

Plinka: 100 g masla, 200 g bryndze, soľ, mletá červená paprika, hustá smotana, pažitka.

Vŕsky z umytych tvrdých rajčiakov odrezeme, vnútro vydlabeme a rajčiaky naplníme prípravenou plinkou. Naplnené rajčiaky urovnáme na listy hlávkového šalátu, predelíme ich stonou šunkou alebo kolečkami a ozdobíme posekanou pažitkou alebo zelenou petržlenovou vŕňaťou.

Plinka: Maslo vymiešame do peny, pridáme pretretú bryndzu,

trocha soli, mletú červenú papriku, nickofko lyžicu hustej smotany, pažitku posekanú nadrobno a dobre premiešame.

CEREŠNOVÝ PUDING. Rozpočet: 210 g polohrubej múky, 60 g orieškov, 120 g masla, 210 g práškového cukru 2 vajcia, 3 lyžice mlieka, 1 lyžička prášku do pečiva, trocha soli, zavárané cereše, maslo na vymastenie formy.

Maslo s vajcami a cukrom vymiešame do peny, pridáme múku zmiešanú s práškom do pečiva a trochu soli a nakoniec zlahka primiešame zomleté oriešky a mlieko. Do formy vymastenej maslom nalejeme trochu cesta, poukladáme naň vykôstkované zavárané cereše, potom nalejeme zvyšok cesta, formu uzavrieame vrchnákom alebo prikryjeme papierom natretým maslom a v pare varíme asi hodinu. Vychladnutý puding vyklopíme na misku a povrch ozdobíme cerešňami.

SALÁT

Z DÝNE A JABLEK. Rozpočet: 10 dkg olúpané dýne, 30 dkg nakyslých jablek, 5 dkg cukru, citron alebo kyselina citronová, 5 dkg vlašských ořechů.

Olúpanou dýni a jablka nastrouháme na hrubém struhadle, ochutíme citronom, cukrom, promícháme s ořechy. Necháme pôl

hodiny uležet. Místo ořechů můžeme přidat rybízovou šávu.

Z MELOUNU. Rozpočet: 50 dkg zralého melounu, 1 sklenka ovocného vína, moučkový cukr, vanilka, citron nebo kyselina citronová.

Meloun umyjeme, rozdělíme na čtvrtiny, oloupeme, odstraníme jádra, nakrájíme na kostky, uložíme v mísce a přesypeme cukrem s vanilkou. Zalijeme vínem s citronovou šávou. Podáváme po ulezení (asi 30 minut) v chladném místě.

ŠETŘÍME V KUCHYNI

KROUPOVÉ KOTLETY. Rozpočet: 30 g krup (pečazak), tříkrátkou vodu, kolik činí objem krup, 2 vejce, 2 lžíce sekaného kopru a petrželky, 8 dkg tuku, 5 dkg cibule, sůl, polévková kořítko.

Kroupy opláchneme, zalijeme horkou vodou a vaříme za stálého míchání asi hodinu. Po vystudnutí uměleme na strojku s hustým sitkem. Cibuli nakrájíme na kostičky a usmažíme na 3 dkg tuku dozlatova. Mleté kroupy utřeme s cibulou a vejci, přidáme sekáný kopr a petrželku, sůl, pepř, polévkovou kořítku rozpuštěnou v lžici vody. Nevelké kotlety obalujeme ve strouhánci a smažíme dozlatova. Podáváme se zeleninovým salátem nebo s houbou, rajskou či koprovnou omáčkou.

HVĚZDY O NÁS

RAK
22.VI.-22.VII.

Nové známosti ti přinesou značný prospěch, a také se mohou ukázat pomocné v budoucnosti. Využij všech možností, mnoho na tom záleží. Informace, které získáš, upevní tvé postavení v práci a přinesou ti uznání i finanční odměnu.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Budeš plný energie a chuti do práce. Díky tomu budeš mít úspěch v práci a stoupne tvoje autorita mezi spolupracovníky. Bud však opatrny. Tvoje úspěchy budí obdiv u druhého pohlaví, a ty se tak snadno zamiluješ! Špetka rozvahy by ti určitě neuškodila.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Potřebuješ více tolerance a pochopení jiných. Nemusí se ti líbit všechno, co dělají tvoji přátelé, ale to neznamená, že se na ně musíš urazit nebo se s nimi přít. Stačí upřímná rozmluva, bez agresivní kritiky cizího počínání.

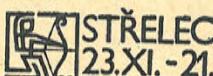
VÁHY
24.IX.-23.X.

Nepokoušej se předstírat, že nedíváš, co se děje u tebe v práci. Tvoji spolupracovníci jednají nepočitě a úskočně. Prostě ti závidí. Snaž se, abys neudělal žádnou chybu, oni na to čekají. Udržíš-li nervy na uzdě, vyhraješ.

ŠTÍR
24.X.-22.XI.

V práci musíš být klidný a ovládat se. Dobrě by ti udělala alespoň krátká dovolená, ale jen v tom případě, že si najdeš dobrou společnost. V žádném případě se nesmíš rozčilit, zbytečně by to pokazilo tvoje vztahy s nejbližšími.

STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Domácí spory se vyřeší a zvládne klid a mír. Rovněž jiné osobní vztahy se budou příznivě rozvíjet. Přátelé ti hodně pomohou v pracovních problémech. Finanční situace se zlepší, nebu-

deš si muset dělat starosti, jak vydržet do prvního, i když si dovolíš nějaký větší nákup.

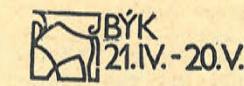
klidnou rozmluvou, než věci zajdou příliš daleko.

KOZOROŽEC
(22.XII.-20.I.)

Cas plyně klidně a příjemně. V práci se neděje nic nového, nemáš mnoho povinností, můžeš si konečně trochu odpočinout. Volný čas strávíš v milém kruhu přátel. V lásce však můžeš dojít ke krizi, kterou nesmíš řešit radikálně. Počkej, všechno se vyřeší samo.

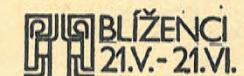
Možnost zlepšení v mnoha směrech. V práci napětí a překážky, ale překonáš je, využiješ-li ten čas na sbírání sil a vědomostí, snadno si se vším pořadíš a získáš uznání. Věnuj větší pozornost a srdečnost blízké osobě, uvidíš, jak neočekávané výsledky to přinese.

VODNÁŘ
21.I.-18.II.

Z jedné strany se objeví možnost zlepšení bytových podmínek a finanční situace. Z druhé strany té překvapí neočekávané a nevítané změny v zaměstnání. Vytrevej a nerozčiluj se, vyhrajte ten, kdo projeví větší trpělivost a rozvahu.

Překážky tě budou dráždit a rozčilovat, ale všechno je ve tvých rukou. Nevšimej si malicostí, musíš se soustředit a připravit se na větší a důležitější úkoly, které tě čekají v blízké budoucnosti. Nehádej se s přáteli; neshodu nezavinili oni, ale tvoje nervy.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Zahraj totka, loterie nebo kolik jiného, máš velkou šanci vyhrát. Napětí v práci nebude mít větší následky. Horší to bude doma, kde už delší dobu pokračují spory a hádky. Ovládní nervy a pokus se všechno vyřešit

V práci i doma hodně napětí a nervozity. Snaž se ovládnot. Nebo snad tvá podrážděnost není následkem konkrétních situací, ale nervového vyčerpání? Měl bys navštívit lékaře, jinak ztratíš autoritu a postavení v práci, přízeň přátel a lásku svých nejbližších.

NÁŠ TEST

Odkud se bere zlost?

Agrese jako úmyslné jednání působící škodu bližnímu je bohužel vlastnosti, kterou má v určité míře každý z nás. Samozřejmě agrese se rodí z hněvu. Chceš-li vědět, kolik agrese je ve tvé povaze, odpověz na otázky testu. Snad se doviš o sobě něco nového.

1. Jsi netrpělivý?
2. Jsi přesvědčen o převaze síly nad logickými argumenty?
3. Nedovedeš se udržet od hádky, když s tebou někdo nesouhlasí?
4. Myslíš, že ti lidé mnoho věcí závidí?
5. Děláš občas jiným naschvál?
6. Býváš v určitých okolnostech brutální?
7. Čteš rád detektivky a díváš se na horrory?
8. Zesměšňuješ rád jiné, býváš sarkastický a kritický?
9. Je ve tvém životě někdo, koho opravdu nenávidíš?
10. Stává se ti, že se utrhneš na lidi?
11. Biješ často děti, když si to zaslouží?
12. Soudíš, že trest smrti je v určitých případech oprávněný?
13. Byl jsi někdy v životě tak vztekly, že jsi zničil nějaký předmět?

Za každou odpověď „ano“ si započti 5 bodů, za „ne“ — nulu.

MÁS-LI 65 — 25 BODŮ:

Nelze zapřít, že máš sklon k agresivním impulsům proti okolí a že se neovládáš. Tvoje slova i způsob mluvení jsou často takové, aby jiné zranily. Snad ani nevíš, že mluvit pravdu do očí je u tebe často jen projevem zlosti. Agrese se projevuje i v tom, že vyjadřuješ špatné mínění o svých známých a blízkých. Často mluvíš ostře a nepříjemně. Myslíš, že je to nutné a správné? Zamysli se o tom. Snad bys mohl sarkasmus nahradit humorem.

20 — 0 BODŮ:

Patříš k lidem, kteří jsou mírní k svému okolí a soudí, že je to lepší způsob než brutální jednání. Věříš v dobro člověka, v dobro spravedlnost a lásku jako vlastnosti lidské civilizace. Nedovedeš naokolí jiné, aby realizovali vlastní cíle. Tvoje sebeovládání se často pojí s nedostatkem sebejistoty; snadno se podřizuješ jiným. Stáváš se někdy objektem agrese jiných osob. Neplet si rozhodnost s agresí a nedovol, aby si jiní s tebou dělali co chtějí.

SNÁŘ

se vám o:

Skvostech — budeš mít štěsti.

Sklenici s vodou — dobré zdraví; rozbité — bude ti způsobena škoda podvodem; prázdné — rozčarování; nalité — ztráta přítele; broušené — vymyslíš něco; přitíknout si sklenici — svatba do roka a do dne.

Sklenuku — budeš rychle postupovat.

Skladiště prázdném — novinky; plném — budeš dělat velkou cestu.

Skořici — získáš přátele v cizině.

Smaragdu — proměnlivé životní osudy.

Slavobráně — budeš připraven o své úspěchy.

Slabikáři — dojdeš vysokých pocit.

Slanečcích nasolených — budeš mít útratu; jíst slanečky — bida a nemoc; chytat je — svatba.

Slavíku zpívajícímu — štěsti v manželství; chytat ho — radost.

Sladkých mandlí — zasnoubíš se nebo zamiluješ.

Sňatku — budeš mít dobrou budoucnost.

Slavnosti — blahé časy.

Slavnostním průvodu — mnoho štěsti.

Slámě — najdeš překážky; mlácení prázdné slámy — žvatláš o neplodných věcech; hořící — nedělej si žádné zbytečné starosti; ve snozech — nabýtek; spát na ní — chudoba.

JULIO IGLESIAS, 46-ročný španielsky spevák bývajúci v USA sa teší veľkému úspechu užien. Sám to rád zdôrazňuje a v jednom rozhovore dokonca povedal, že mal aspoň 4 tisíce dobrodružstiev so ženami. Ostatne driečny Španiel má rád všetko vo veľkom množstve a vo veľkých rozmeroch: jeho posteľ má 3×3 metre, bazén pri jeho dome 200 m², park, ktorý obklopuje jeho dom, 30 tisíc m². Má aj sedem áut najlepších značiek a veľkú jachtu. A keď ráno vstava, raňajky mu podávajú až štyri neúplne oblečené a pekné chyžné. Prednedávnom sa Iglesias chválil, že má vo svojom zápisníku mená, adresy a telefónne čísla všetkých aktuálnych finalistiek súťaže o titul miss sveta a že každá z nich by s ním rada nadviazala flirt.

Ale najnovšie klebety hovoria, že Iglesias, — už niekoľko rokov rozvedený, — je unavený doterajším spôsobom života. Dokonca sa hovorí o depresívnych stavoch speváka: jeho dcéra ho vraj mala zastihnut s revolvrom priloženým k hlave. Ešte jeden reklamný trik — hovoria jedni, autentická depresia — tvrdia iní. Spôsobená v značnej miere aj tým, že Iglesias plešie. Vraj vydal 4 milióny dolárov na vedecké výskumy týkajúce sa plešivosti a založil zvláštne laboratórium, v ktorom zamestnáva 6 vedcov. Na snímke: Julio Iglesias a jeho hostesky.

rého podobizne — z čias, keď ostrov bol začlenený do britského domínia — ešte stále visia v chalúpkach tuzemcov na čestnom mieste. Počuli, že kráľovná je močná, preto uznali, že jej manžel, ako muž, musí byť ešte mocnejší.

Pretó sa kmeň Iuonaha rozhodol, že že pozve princa Filipa, aby sa... osidli na ostrove. Rozprával o tom novinárovi jedného austrálskeho časopisu vodca kmeňa, Naiva. „Princ bude u nás veľmi šťastný“ — povedal — „môže si vzáť za manželku každú ženu. Budeme poctení, keď si vyberie veda manželiek, ktoré mu porodia mnoho detí. Dve najkrajšie panny na ostrove už čakajú na princa, ako dar na uvítanie. Čaká naň aj najkrajšia chalúpka“. „A čo bude s kráľovnou, princovou manželkou?“ — spýtal sa novinár. „Naše právo hovorí, že ak nejaký muž odchádza z ostrova, manželke dávame nového muža. Som teda ochotný poslat do Anglicka jedného z našich mužov, aby žil s kráľovnou“ — odpovedal vodca Naiva. Zaroveň prosil, aby princ Filip dovezol na ostrov Tanna veda cigaret a malinovky. Na snímke: vodca s portrétom princa očakáva na jeho príchod.

GERRIT VIS, 40-ročný pracovník veľkého obchodu so železiarskym tovarom v holandskom mestečku Franeker, niekoľko mesiacov nepracoval. Povrávalo sa, že bol dlho nemocný a potom mal dovolenkú. Keď po istom čase opäť prišiel do firmy, bol už bez fúzov, mal pekný účes, rúž na ústach a na sebe šikovnú sukňu. Nevolal sa už Gerrit, ale... Gerry! Vysvitlo,

hovou. Čtrnásť let byl De Niro pokladan za vzorného manžela.

Nedávno se rozešla senzační zpráva: De Niro se rozvádí se ženou a chce sa oženit s přítelkyní! Je to tim větší překvapení, že Toukie je černá, a dosud se slavní herci neženili s černoškami. Svatba se má konat v listopadu, a to ne v Americe, ale v jednom ze starých skotských zámků, pro všechny případ, kdyby americké obecenstvo chtělo protestovat proti takové mezilanci. Na snímku: Robert De Niro a Toukie.

ZDRAVÝ SMIECH. Päť miňút smiechu nahradí 40 miňút oddychu, tvrdia juhoslovanskí vedci. Pri zdravom smiechu sa stiahne bránica, rozšíra sa cievy, stiahnu sa svaly tváre a oči začnú sližiť. V organizme sa rozpúta ozajstná „biologická búrka“, po ktorej sa zmenší únavu. Okrem toho smiech pôsobí na pokožku tváre ako masáž, robí ju elastickú a znižuje tvorbu vrások. Horné dýchacie cesty sa prečistia lepšie ako pri kašli.

TUČNÍ AMERIČANIA. Vyše 33 miliónov Američanov sa v súčasnosti zaraďuje do kategórie „tuční“. Potvrdili to údaje získané výzkumom na lekárskej fakulte Univerzity štátu Louisiana. Autor výzkumu profesor J. Bray potvrdil, že do kategórie tučných sa zaradili len Američania, ktorých hmotnosť dosahovala 20 až 30 kilogramov nad normu. V počte ľudí s nadbytočnou hmotnosťou Spojené štáty v súčasnosti predstihli už takmer všetky európske krajinu.

ROBERT DE NIRO, známy 46letý herec, se celých päť let nemohol rozhodnout, zda miluje viac svou ženu, 43letou Dianu Abbotovou, nebo svou o 11 let mladšiu priateľkyni Toukie Smit-

JANE FONDOVÁ se dlhouhodobu zajímal o politiku, účastnila sa akcií a demonstrácií proti vietnamské válce. Pak sa zdalo, že jí politika prestala zajímat, venuovala sa predevším své práci, rodine a aerobiku, jehož hlavnou propagátorkou bola.

Nedávne udalosti ve východní a strední Evropě ji však tak zaujaly, že se vydala za oceán a navštívila NDR a Československo.

V Praze ji prial prezident Václav Havel a jeho žena Olga. Rozhovor byl dlouhý a srdečný. Jane Fondoová opustila Československo s hlubokými dojmy.

„Obdivuji Václava Havla,“ prohlásila v jednom z rozhovorov a oznánila, že chce natáciť film o životě tohto spisovateľa, nyní hlavy štátu. „To bude skvělé téma; lidí tak odvážných ako on, kteří by dovedli provést revoluci bez krveprolití, není mnoho. Celý jeho život, cesta z vězení do funkce prezidenta je skutečně nechybná.“ Na snímku: Jane Fondoová s prezidentem Havlem a jeho manželkou.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojawska (tłumacz), Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są tylko na okresy kwartalne w terminach: do 20 listopada na I kwartał roku następnego, do 20 lutego na II kwartał, do 20 maja na III kwartał oraz do 20 sierpnia na IV kwartał.

Cena prenumeraty na kraj w II, III i IV kwartale 1990 r. wynosi 1000 zł za numer.

Prenumeratę przyjmuje: Redakcja Żivot w Warszawie, przy czym odbioru zamówionych egzemplarzy dokonuje prenumerator w wyznaczonych punktach sprzedaży lub w innym, uzgodnionym sposobie.

Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne w terminach: do 31.X. na I kwartał, do 1.II. na II kwartał, do 1.V. na III kwartał, do 1.VIII na IV kwartał. Wpłaty przyjmują: Redakcja Żivot w Warszawie. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW Prasa-Książka-Ruch, 00-375 W-wa, ul. Smolna 10. Zam. 184.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 4.06.1990 r., podpisano do druku 11.07.1990 r.